

BOFILL

ABANDONAMENT

Una agenda de xoc
contra l'abandonament escolar prematur
a Catalunya

Elena Sintès
Miquel Àngel Alegre
Alejandro Montes

© Fundació Jaume Bofill, 2023

fbofill@fbofill.cat

<http://www.fundaciobofill.cat>

Creiem que el coneixement s'ha de compartir. Per això fem servir una llicència Creative Commons Reconeixement 4.0 Internacional (CC BY 4.0), llevat que en algun material indiquem el contrari. Us animem a copiar, redistribuir, remesclar o transformar i crear els continguts propis d'aquesta publicació, per a qualsevol finalitat, inclosa la comercial. Només us demanem que reconegueu l'autoria de la creació original.

Primera edició: novembre de 2022

Segona edició: febrer de 2023

Autors: Elena Sintés, Miquel Àngel Alegre i

Alejandro Montes

Cap de projectes: Elena Sintés

Disseny: Anythink

Maquetació: Clara Edo

Fotografies: Uncle Jun

ISBN: 978-84-124829-6-6

EIX 1. _____ 17

**UN SISTEMA QUE IDENTIFICA
I FA SEGUIMENT DE L'ALUMNAT
EN RISC D'AEP**

Una base de dades per identificar i caracteritzar l'alumnat en risc d'AEP. 18

Mesura 1: _____ 19

Un Registre d'Alumnes (RALC) complementat amb dades socioeconòmiques de l'alumnat i les seves famílies (renda i nivell d'estudis) per identificar i fer seguiment de la trajectòria educativa de l'alumnat en situació de vulnerabilitat social.

La detecció de l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu (NESE). 20

Mesura 2: _____ 22

Un protocol d'identificació de l'alumnat NESE per millorar els processos i facilitar l'automatització en la gestió de la informació.

El rol dels municipis en la detecció de joves que han abandonat o en risc de fer-ho. 23

Mesura 3: _____ 24

Accés a les dades educatives del Departament d'Educació a tots els ajuntaments per a la detecció compartida d'alumnat en risc d'abandonament o que ha abandonat el sistema educatiu.

Mesura 4: _____ 25

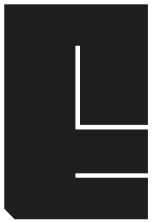
Un sistema municipal d'identificació, seguiment i recuperació de joves que han abandonat el sistema educatiu en tots els municipis de més de 50.000 habitants.

El rol dels centres educatius en la detecció i tractament de situacions de risc d'abandonament educatiu. 26

Mesura 5: _____ 28

Una eina d'identificació de l'alumnat en risc d'abandonament per a tots els centres educatius, amb un suport extraordinari per a les Comissions d'Atenció a la Diversitat (CADs) dels centres més vulnerables.

ÍNDEX

EIX 2. --- COBERTURA DE LES NECESSITATS: AJUTS I BEQUES INDIVIDUALS I COMPENSACIÓ DE LES CONDICIONS DELS CENTRES 31

Beca-salari per garantir la continuïtat dels estudis. 32

Mesura 6: --- 33

11.000 “becas salari” anuals per a joves d’entre 16 i 18 anys de llars desfavorides perquè es mantinguin en el sistema educatiu.

Ajuts al desplaçament i la mobilitat per cursar estudis postobligatoris. 34

Mesura 7: --- 35

13.000 ajuts al transport per als joves amb menys recursos que requereixin desplaçar-se per accedir als estudis postobligatoris del seu interès.

Sistema de beques per a la participació en activitats extraescolars i de lleure dels infants i joves vulnerables. 36

Mesura 8: --- 37

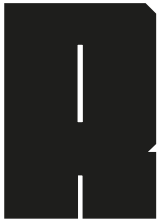
Ajuts econòmics perquè tots els infants i joves de 12 fins a 17 anys provinents de famílies d’ingressos baixos puguin participar gratuïtament en activitats extraescolars enfocades a la millora educativa d’un a tres dies a la setmana.

Un finançament equitatiu dels centres al servei de les oportunitats. 38

Mesura 9: --- 39

Un sistema de “finançament per fórmula” dels centres educatius que permeti una distribució equitativa dels recursos humans i assignacions econòmiques en funció de les seves necessitats socials i educatives.

ÍNDEX

EIX 3. _____

PROCESSOS D'ORIENTACIÓ, SUPPORT I MENTORIA

41

Orientació i acompanyament educatiu des dels centres de secundària. 42

Mesura 10: _____ 44

Plans individualitzats d'orientació educativa, suport socioemocional i acompanyament a la transició educativa en tots els centres de secundària des del primer cicle de secundària obligatòria fins al segon curs de la postobligatòria.

Orientació, suport i lluita contra l'absentisme des dels municipis. 46

Mesura 11: _____ 48

Un servei d'orientació en tots els municipis de més de 10.000 habitants que ofereixi eines i recursos específics als centres educatius, als i a les joves i a les seves famílies.

Mesura 12: _____ 49

Programes municipals de suport educatiu en tots els municipis de més de 10.000 habitants, que continguin una àmplia oferta de dispositius i recursos de reforç adaptats a les necessitats d'aprenentatge dels infants i adolescents.

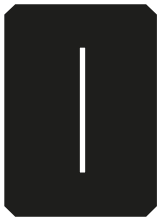
Mesura 13: _____ 50

Plans locals de prevenció i lluita contra l'absentisme amb circuits eficients d'identificació i atenció en tots els municipis de més de 10.000 habitants.

Mesura 14: _____ 51

Programes locals de mentoria en tots els municipis de més de 10.000 habitants per a infants i joves d'entre 10 i 18 anys identificats com a absentistes (puntuals o crònics) o en risc de ser-ho.

ÍNDEX

EIX 4.	53
PLANIFICACIÓ I COORDINACIÓ DELS RECURSOS A L'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA	
Modificació dels criteris d'accés i ampliació de l'oferta d'educació postobligatòria.	54
Mesura 15: 15.000 nous alumnes en places públiques de Formació Professional de Grau Mitjà arreu del territori.	55
Mesura 16: 5.000 noves places en els Programes de Formació i Inserció.	57
Mesura 17: Una reserva de places per a alumnat NESE en l'accés als CFGM, seguint els mateixos procediments de detecció i reserva previstos a l'escolarització obligatòria.	58
Increment de permeabilitat en els itineraris d'educació postobligatòria per assegurar la continuïtat educativa.	58
Mesura 18: Mecanismes de permeabilitat i hibridació entre els diversos itineraris i recursos de l'educació secundària postobligatòria.	59
La represa dels estudis: els programes de noves oportunitats.	60
Mesura 19: Un mapa de recursos de nova oportunitat en tots els municipis de més de 10.000 habitants ajustat al nombre i perfil de joves que han abandonat prematu­rament.	61
Mesura 20: 5.000 noves places en centres, escoles i programes de nova oportunitat.	62
REFERÈNCIES	65

ÍNDEX

UNA AGENDA CONTRA L'AEP A CATALUNYA

Catalunya ha reduït de manera considerable les xifres d'abandonament educatiu prematur en els darrers anys, que ha baixat d'un 32,9 % l'any 2008 a un 16,9 % l'any 2022. Malgrat això, seguim essent un dels territoris on més joves abandonen els estudis, tant amb relació a Espanya (13,9 %) com a la mitjana europea (9,7 % el 2021).

Només a l'any 2022, més de 97.000 joves no havien arribat a finalitzar estudis postobligatoris, una dada que situa l'AEP com un dels principals reptes pendents del sistema educatiu català¹. I ho és, per diversos motius:

1 **Perjudica a qui deixa els estudis i té un elevat cost social.** Deixar els estudis abans d'hora té conseqüències en el desenvolupament educatiu, laboral i vital dels joves. Les persones que abandonen els estudis de manera prematura ocupen els segments més precaris de la societat, veuen reduïdes les seves oportunitats vitals i presenten dificultats per establir trajectòries ocupacionals estables. Els joves que no assolixen estudis educatius postobligatoris pateixen pràcticament el doble d'atur que els que han continuat en el sistema educatiu, i tenen gairebé fins a 4 vegades més possibilitats d'acabar fent una feina manual no qualificada. Aquest volum tan elevat d'abandonament es tradueix al llarg del temps en costos elevats per al país: es poden estar produint pèrdues de milers de milions d'euros, al voltant de l'1 % del PIB a causa del menor desenvolupament econòmic i l'augment de la pobresa i l'exclusió social vinculats a l'abandonament.

¹ Les dades presentades en aquesta agenda provenen de l'estudi *L'abandonament escolar prematur a Catalunya. Radiografia de la situació actual* (Curran i Montes, 2022) i de l'Enquesta de Població Activa. Ministeri d'Educació i Formació Professional (2023).

2

Amplifica les desigualtats. Diverses investigacions han demostrat que hi ha determinats perfils d'alumnes amb majors possibilitats d'abandonar el sistema educatiu segons les seves característiques socials i familiars: abandonen més els nois, de famílies de baixa extracció social, immigrants, de minories ètniques i que viuen en zones rurals. Així, per exemple, 1 de cada 5 joves de famílies amb ingressos baixos abandona els estudis. Abandona un 13,2 % dels alumnes d'origen autòcton, mentre que ho fa un 22,4 % dels d'origen estranger. El fet que l'AEP no afecti tots els grups socials de la mateixa manera és un problema en termes d'equitat educativa, ja que condemna a unes pitjors condicions de vida aquells que ja les tenen d'entrada.

3

Un sistema amb massa esquerdes per on els joves deixen els estudis abans d'hora. De fet, podem trobar alumnes que surten del sistema al llarg de l'itinerari educatiu, essent especialment crítica l'etapa de transició entre els darrers cursos de l'ESO i l'inici de l'educació secundària postobligatòria. Les xifres són prou alarmants: pràcticament 1 de cada 10 joves no obté la titulació d'ESO, i 1 de cada 4 matriculats a batxillerat i 4 de cada 10 matriculats a cicles de grau mitjà abandonen abans d'acabar. És un seguit de moments crítics en què els centres educatius no disposen de prou eines, processos i recursos per evitar la sortida dels nois i les noies del sistema, i en els quals tampoc disposen, en l'àmbit social, de prou polítiques dirigides a identificar i reincorporar els que n'han acabat sortint.

4

Hi ha senyals d'alerta que permetrien actuar de forma preventiva. L'abandonament educatiu prematur és un procés acumulatiu que, si bé es desencadena a l'educació secundària i en el pas a la postobligatòria, es va gestant al llarg de les etapes formatives prèvies. De fet, es tracta d'un procés de desvinculació progressiva que acostuma a donar senyals relacionats amb l'absentisme, la repetició, les dificultats d'aprenentatge, la desmotivació o un grau baix d'autoconfiança, entre d'altres. Com més aviat es detecta el risc d'AEP, més probabilitats de prevenir la desafecció escolar amb intervencions més senzilles i menys costoses que no pas les de recuperació dels que ja han abandonat. El problema és que no tenim ben articulats aquest sistema de detecció precoç de l'alumnat en risc d'AEP. Ens permetria desplegar tot de mesures preventives destinades a mantenir el màxim d'alumnat en el sistema, combinables amb mesures d'intervenció un cop hi ha indicis d'abandonament i amb mesures compensatòries, orientades a localitzar i retornar al sistema educatiu aquells que ja ho han deixat.

AMB LA REDUCCIÓ DE L'ABANDONAMENT D'AQUESTS DARRERS ANYS NO N'HI HA PROU, CALEN MESURES ESPECÍFIQUES PER REVERTIR-HO

La reducció de l'abandonament en els darrers anys pot ser deguda a motius estructurals, com ara la tendència creixent dels joves a formar-se o a la pèrdua d'atractiu del mercat laboral que ocupa gent amb poca qualificació, com el turisme o la construcció. En èpoques de crisi i de reducció de les opcions laborals, fins i tot de les més precàries (reflectida en un gran augment de l'atur juvenil), l'escola ha esdevingut un "espai refugi".

La crisi pandèmica ha ajudat temporalment a retenir alumnat en el sistema educatiu, però en els propers anys, quan l'economia es reactivi, caldrà veure si es manté aquesta tendència. En paral·lel, les administracions han iniciat reformes educatives de fons, com l'aposta per la formació professional, la limitació de la repetició de curs a l'ESO, la reforma curricular, el Pacte contra la Segregació Escolar o els projectes vinculats al Pla de Millora d'Oportunitats Educatives del Departament d'Educació, que hauran d'esperar un quant temps per avaluar el seu impacte en la reducció de l'AEP.

Ara bé, un 16,9 % d'AEP a Catalunya representa encara una quantitat molt elevada de nois i noies sense estudis postobligatoris. Per reduir aquesta xifra calen mesures precises i intencionals, dirigides a prevenir i compensar l'abandonament de l'alumnat més vulnerable. L'experiència d'altres territoris com el País Basc o Portugal, que ja fa temps que hi treballen, demostra que és possible implementar-les amb èxit. Sabem quines són les solucions que funcionen. Ara es tracta que, de manera urgent, es posin en marxa a Catalunya.

UNA AGENDA DE XOC PER REDUIR DRÀSTICAMENT L'ABANDONAMENT ESCOLAR PREMATUR

L'abandonament educatiu prematur afecta especialment els col·lectius en situació de major vulnerabilitat social i econòmica, entre els quals un 30 % no arriba a finalitzar cap titulació obligatòria. Evitar la ruptura de les trajectòries educatives d'aquests joves ha d'esdevenir una política d'equitat i d'igualtat de primer ordre. La transició entre l'educació obligatòria i post-obligatòria és un període especialment delicat, en el qual un percentatge encara massa elevat de joves es desvincula dels estudis. Calen eines dirigides a assegurar la continuïtat educativa d'aquest alumnat, evitar que deixi els estudis, així com també reincorporar aquells joves que han abandonat prematurament.

Amb aquesta agenda proposem diversos instruments dirigits a accelerar la reducció de l'AEP a Catalunya, començant pels grups més vulnerables. L'objectiu és que en un termini de 4 anys es redueixi a la meitat l'abandonament entre joves immigrants o procedents de famílies amb baix nivell d'estudis (d'un 30 % a un 15 %). Es tracta de començar a intervenir en els col·lectius en un risc elevat d'abandonament per anar, posteriorment, ampliant la cobertura de les mesures.

Les mesures proposades pretenen assegurar l'existència d'algunes peces clau en els centres educatius i en els municipis que evitin la desvinculació d'aquests joves, des de l'educació obligatòria fins a la finalització de la postobligatòria, amb l'objectiu d'oferir-los no només una trajectòria educativa reeixida sinó també unes millors condicions laborals i de vida.

S'han triat les mesures més efectives en la lluita contra l'abandonament, d'acord amb les evidències nacionals i internacionals. Una selecció de palanques destinades a combatre les causes de l'abandonament o per reduir-ne els efectes. Parlem de problemes com: barreres econòmiques, desorientació-desadhesió i baix rendiment acadèmic, oferta insuficient i vies formatives poc ajustades a la realitat i les necessitats educatives dels joves, entre d'altres.

Complementàriament a aquestes mesures, cal també avançar en reformes de caràcter estructural per tal d'assolir l'objectiu d'erradicar l'AEP a Catalunya. En particular, la necessitat de reduir la segregació escolar, ja que estar escolaritzat en un centre de màxima complexitat duplica les probabilitats d'abandonar els estudis de manera prematura. Altres àmbits de reforma imprescindibles per a l'erradicació de l'abandonament prematur són: l'ampliació de l'escolarització 0-3 per l'impacte positiu en la millora de les oportunitats educatives i vitals; les transformacions de l'estructura i l'arquitectura de l'educació postobligatòria per tal de garantir l'accés i la continuïtat educativa de tot l'alumnat; o la millora de la formació inicial i permanent del professorat en orientació, atenció a la diversitat i intervenció i prevenció de l'AEP. Tots es vinculen estretament a una sèrie de reptes i transformacions profundes a mitjà i llarg termini del sistema educatiu, a diferència de les mesures de xoc que proposem en aquesta agenda, orientada a implementar mesures efectives en un termini de quatre anys.

QUATRE GRANS EIXOS D'ACCIÓ CONTRA L'ABANDONAMENT

Administracions, centres educatius i entitats tenen un paper clau en la lluita contra l'abandonament. **Aquesta agenda articula un conjunt de recursos per prevenir, intervenir i compensar la ruptura amb els estudis, amb mesures que impliquen especialment el Departament d'Educació, el món local, escoles i instituts.**

L'agenda de xoc contra l'AEP recull les principals palanques de canvi i aporta **mesures concretes i realistes** que, segons indica la recerca nacional i internacional, **permeten reduir el risc d'abandonament dels estudis i garanteixen la permanència i la continuïtat de l'alumnat en el sistema educatiu almenys fins a l'assoliment d'estudis postobligatoris.**

Aquestes propostes s'articulen en quatre grans eixos que, des de l'evidència disponible, s'erigeixen com a pilars centrals sobre els quals fonamentar una actuació immediata:

1. Un sistema que identifica i fa seguiment de l'alumnat en risc d'AEP. Ni els centres educatius ni les administracions disposen ara mateix de cap instrument comú que permeti identificar l'alumnat en risc d'abandonament, activar els senyals d'alarma ni facilitar una intervenció per evitar la desafecció i anticipar la ruptura de la trajectòria educativa. Proposem diversos mecanismes compartits entre administracions, centres i agents educatius per resseguir l'itinerari de l'alumnat, fer-ne seguiment i prevenir l'abandonament.

2. L'establiment d'una cobertura de les necessitats amb ajuts i beques a l'alumnat i un finançament just dels centres. Es tracta d'evitar que la falta de recursos sigui una barrera per la continuïtat dels estudis. D'una banda, no existeix un sistema d'ajuts econòmics que compensi suficientment els joves i les llars en situació de vulnerabilitat per garantir que continuïn els estudis fins almenys la secundària postobligatòria; i de l'altra, tampoc no hi ha un sistema de finançament ajustat a les necessitats socials i educatives de cada centre, sobretot d'aquells amb major acumulació de famílies en situació de vulnerabilitat socioeconòmica. La nostra aposta passa per sistemes d'ajuts i beques així com per un finançament equitatiu dels centres al servei de les oportunitats.

3. El desplegament de processos d'orientació, suport i mentoria de l'alumnat. La manca o insuficiència d'orientació, suport i acompanyament de l'alumnat sol estar darrere de molts processos d'abandonament. Malgrat els esforços dels darrers anys, encara no disposem d'un bon sistema d'orientació destinat a assegurar la continuïtat educativa. Les mesures que proposem tracten de millorar aquests processos tot posant un focus especial en l'alumnat vulnerable i en major risc d'interrupció dels estudis, i apel·lant no només als centres educatius, sinó també a la implicació municipal.

4. La millora de la planificació i coordinació de l'educació secundària obligatòria i postobligatòria. Ara mateix no disposem d'un sistema educatiu dissenyat per mantenir al màxim l'alumnat fins a l'obtenció d'un títol postobligatori. Ben al contrari, hi ha encara massa barreres d'accés i una oferta postobligatòria insuficient; un cop a dins, no es facilita prou el trànsit dels joves que volen canviar d'itinerari; ni tampoc no hi ha una oferta consolidada per a aquells joves que, un quant temps després d'haver deixat els estudis, els volen reprendre. Les propostes van dirigides a modificar aquestes barreres i a ampliar l'oferta i abast de l'educació postobligatòria.

EIX 1. UN SISTEMA QUE IDENTIFICA I FA SEGUIMENT DE L'ALUMNAT EN RISC D'AEP

Per tenir èxit, tota política necessita partir d'un bon diagnòstic de la problemàtica que vol afrontar. Un diagnòstic que dibuixi amb exactitud l'abast de la problemàtica, la seva afectació per col·lectius, les necessitats que genera, les seves causes i conseqüències individuals i col·lectives. Aquest és també el cas de l'acció contra l'AEP.

En efecte, tota política contra l'abandonament escolar prematur necessita un sistema d'informació que permeti als centres educatius i administracions gestionar de manera àgil i fàcil la informació sobre l'alumnat, detectar l'alumnat en risc d'abandonament, identificar els senyals d'alarma i facilitar una intervenció ràpida i operativa. En aquest sentit, la identificació i detecció de l'alumnat en risc d'abandonament escolar prematur és una mesura d'intervenció fonamental per evitar el desenvolupament de processos de desafecció i de ruptura de la trajectòria educativa, i, a partir d'aquí, dissenyar i implementar polítiques i intervencions efectives i eficients contra la problemàtica.

És cert que actualment es desenvolupen a casa nostra experiències de centres i municipis que recopilen informació sobre l'alumnat, però la segmentació de la informació i la falta d'un sistema integrat d'obtenció i tractament de dades limita la capacitat per fer front a l'AEP. En conjunt, no disposem ara per ara d'una política de dades dirigida a detectar i identificar alumnes en risc d'abandonament. Altres països tenen sistemes nacionals de recollida de dades que permeten fer un monitoratge sistemàtic i compartit de les trajectòries educatives i introduir-hi sistemes d'identificació i alerta de risc d'abandonament. Sovint es tracta de sistemes de dades compartits entre l'administració i els centres educatius, que combinen el seguiment dels registres nacionals amb sistemes de monitoratge i guies d'intervenció des centres educatius.

Els àmbits d'acció i les mesures que es proposen en aquest eix volen contribuir a avançar en aquesta direcció.

UNA BASE DE DADES PER IDENTIFICAR I CARACTERITZAR L'ALUMNAT EN RISC D'AEP

QUIN ÉS EL PROBLEMA?

Els mecanismes de traçabilitat dels itineraris educatius i de monitoratge de l'AEP són un dels elements cabdals per a la diagnosi i combat de l'AEP i, no obstant això, estan ben poc desenvolupats a Catalunya. Com més aviat es detectin les necessitats educatives i particularment el risc d'AEP, més opcions hi haurà d'abordar-lo a temps a partir d'intervencions més efectives i menys costoses. Aquesta detecció és especialment rellevant en l'educació infantil i primària, ja que és la porta d'accés al sistema educatiu.

Tampoc no sabem prou què fan els nois i les noies un cop finalitzada l'ESO, qui segueix estudiant i qui no. Ara mateix, ni el Govern ni els ajuntaments disposen de cap eina comuna que permeti saber què fan els joves i com es mouen, entren i surten del sistema educatiu. L'Administració –el Departament d'Educació i els ajuntaments– ha de tenir i compartir dades detallades sobre AEP, així com eines de recollida i tractament de la informació sobre la situació i trajectòria de l'alumnat com a condició indispensable per poder planificar polítiques, intervencions i programes dirigits a reduir l'abandonament.

QUINA ÉS LA SOLUCIÓ?

Per desplegar una autèntica estratègia de detecció i seguiment d'alumnat en risc d'AEP s'ha de generar un mecanisme compartit entre els diversos nivells de l'Administració, centres i agents educatius on es registri la informació sobre l'alumnat, es faciliti la detecció i el diagnòstic de necessitats i s'agiliti la presa de decisions sobre les accions que cal emprendre en cada cas.

La creació d'un Registre d'Alumnes (RALC) l'any 2015 va suposar un avenç i una oportunitat en aquesta direcció, en tant que mecanisme que permet la traçabilitat dels itineraris dels joves en el sistema educatiu català. Tanmateix, avui dia, aquest registre es limita a recollir dades de l'alumnat escolaritzat en el sistema reglat i no inclou dades d'estudis que són competència d'altres àrees de l'Administració (tant de la Generalitat com de l'àmbit local, per exemple dades de joves matriculats en escoles d'adults, formació ocupacional o estudis artístics o musicals) ni tampoc s'utilitza per resseguir la trajectòria educativa de l'alumnat ni per identificar aquells en major risc d'abandonar.

Complementat amb altres bases de dades, com ara les que aporten informació sobre les condicions socioeconòmiques de les famílies, el RALC podria esdevenir un sistema d'informació fonamental per a la lluita contra l'AEP. I una eina bàsica per a centres, municipis i Govern per detectar i fer seguiment sobretot de l'alumnat en situació de vulnerabilitat social i prevenir l'abandonament.

MESURA 1

Un Registre d'Alumnes (RALC) complementat amb dades socioeconòmiques de l'alumnat i les seves famílies (renda i nivell d'estudis) per identificar i fer seguiment de la trajectòria educativa de l'alumnat en situació de vulnerabilitat social.

CALENDARI:

RALC completat per al curs 2023-2024.
Responsabilitat: Departament d'Educació i Idescat.

RESPONSABILITAT:

Departament d'Educació i Idescat.

- L'objectiu és identificar i fer seguiment de la trajectòria educativa de l'alumnat en situació de vulnerabilitat social i, per tant, susceptible d'un major risc d'abandonament escolar prematur.
- Complementar el RALC amb dades addicionals, a partir de dades del padró, serveis socials, etc., per tal que els centres educatius disposin d'un registre fiable de les famílies socialment més vulnerables, famílies d'alumnes NESE, novvingudes, perceptores d'ajuts socials, amb situacions d'atur sobrevingut, monoparentals amb rendes baixes, etc., en el moment de la matriculació al centre.
- La incorporació d'aquestes dades al RALC s'ha de liderar des del Departament d'Educació, a través de Serveis Territorials i en coordinació amb els centres educatius i els municipis.

LA DETECCIÓ DE L'ALUMNAT AMB NECESSITATS ESPECÍFIQUES DE SUPORT EDUCATIU (NESE)

QUIN ÉS EL PROBLEMA?

Fins avui dia, la realitat de l'alumnat vulnerable ha estat força invisible, en gran mesura infradetectada o identificada de manera no sistemàtica. Un cas paradigmàtic d'aquesta infradetecció o detecció no sistemàtica el trobem en l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu (NESE), ja parlem de necessitats derivades de trastorns conductuals o discapacitats (NESE A), ja per situació socioeconòmica desafavorida (NESE B).

Per exemple, l'any 2020 s'estimava que únicament el 30 % de l'alumnat en situació de pobresa (258.500 infants i adolescents entre 3 i 15 anys) havia estat diagnosticat com a NESE B (75.850 alumnes amb aquesta categoria el curs 2019-2020). Aquest percentatge s'ha incrementat al llarg dels darrers cursos, en gran part arran de les indicacions del Pacte Contra la Segregació, l'entrada en vigor del Decret d'admissió (11/2021) i la nova metodologia de càlcul dels nivells de complexitat dels centres educatius, que inclouen el nombre d'alumnat NESE com a variable de definició). Tanmateix, aquest increment en els nivells de detecció ha estat molt desigual arreu del territori i no ha obeït a criteris i procediments consistents ni compartits.

Disposar d'un bon diagnòstic, vàlid i fiable, del nombre i tipus d'alumnat NESE arreu del territori és vital de cara a planificar com distribuir els recursos entre els centres i com planificar accions de lluita contra l'AEP. No en va, la probabilitat de l'alumnat NESE d'abandonar els estudis de manera prematura és molt superior a la de la resta d'estudiants.

Per tal d'unificar els criteris i procediments de detecció de l'alumnat NESE i alhora agilitar-ne l'aplicació, és necessari disposar d'un protocol d'identificació compartit per tots els actors que participen en el procés de preinscripció i assignació de centre, que afavoreixi l'automatització dels processos d'obtenció i ús de dades relatives als alumnes i les seves famílies.

El Pacte contra la segregació escolar ja contemplava l'elaboració d'un protocol per a la detecció d'alumnat amb necessitats educatives específiques, amb la finalitat de fer viables els mecanismes previstos en el Decret 11/2021 de cara a afavorir l'escolarització equilibrada de l'alumnat. Més recentment, el Síndic de Greuges va presentar una proposta detallada de com haurien de ser el disseny i procediments bàsics d'aquest protocol.

En el terreny de la detecció, aquesta proposta té com a objectius centrals:

- A.** Incrementar la identificació de l'alumnat NESE, fent més eficient el circuit de recollida i tractament de la informació i ampliant els supòsits que donen peu a la consideració d'aquesta categorització (NESE), especialment, la consideració del nivell de renda de les famílies.
- B.** Basar la detecció en informació procedent de registres administratius, per tal d'agilitar el procés d'identificació, fent-lo alhora menys subjecte a criteris idiosincràtics.

D'acord amb el Síndic, i tal com es recull en el Decret 11/2021, el protocol ha de desplegar-se en el territori per mitjà de les denominades Unitats de Detecció d'Alumnat NESE, integrades per representants de la Inspecció d'Educació, l'EAP i els serveis socials.

² Síndic de Greuges (2021). *Detecció d'alumnat amb Necessitats Educatives i ús de la reserva de places*, Barcelona, maig 2021.

MESURA 2

Un protocol d'identificació de l'alumnat NESE per millorar els processos i facilitar l'automatització en la gestió de la informació.

CALENDARI:

Protocol implementat en tots els municipis per al curs 2023-2024.

RESPONSABILITAT:

Departament d'Educació,
Unitats de Detecció de l'Alumnat NESE.

Seguint la proposta del Síndic, el protocol d'identificació d'alumnat NESE contempla accions de prospectiva i procediments un cop formulada la preinscripció.

Detecció prospectiva:

- 1 Recollida d'informació sobre els indicadors de necessitat educativa específica: revisió de registres, consultes interadministratives i exploració.
- 2 Presa de contacte i acompanyament en la presentació de sol·licituds de preinscripció, especialment a les famílies més vulnerables.
- 3 Elaboració d'informes per part de les unitats de detecció.

Identificació un cop feta la preinscripció:

- 1 Comprovació centralitzada mitjançant registres administratius de les circumstàncies al·legades en les sol·licituds de preinscripció.
- 2 Comprovació descentralitzada per part de les unitats de detecció i les comissions de garanties d'admissió de les circumstàncies al·legades i consideració dels informes elaborats per les unitats de detecció.
- 3 Resolució de l'alumnat NESE per part dels Serveis Territorials.

EL ROL DELS MUNICIPIS EN LA DETECCIÓ DE JOVES QUE HAN ABANDONAT O EN RISC DE FER-HO

QUIN ÉS EL PROBLEMA?

Com a administració de major proximitat i connectada al conjunt de serveis i dispositius d'atenció a les persones és clar que els poders locals estan cridats a tenir un rol cabdal en la identificació, atenció i seguiment dels joves que han abandonat els estudis o que es troben propers a la desescolarització (per exemple, situacions perllongades d'absentisme).

A més, la situació d'aquests joves fora de la institució escolar dificulta tant la seva visibilitat i seguiment com l'establiment de mecanismes de derivació cap a recursos del seu interès. És precisament per aquest motiu que el rol municipal guanya una rellevància addicional, permetent emprar els recursos de la xarxa municipal en el sentit més ampli, incloent-hi recursos comarcals o provincials si es requereix.

Actualment, però, és habitual que els recursos i dispositius municipals que tracten o poden tenir contacte amb joves vulnerables (serveis socials, joventut, formació i ocupació, etc.) no treballin de manera coordinada en la identificació, atenció i derivació de casos.

Alhora, les opcions de detecció i seguiment de la situació de l'alumnat vulnerable en mans de les àrees corresponents dels ajuntaments es veuen acotades per la limitació del seu accés a les bases de dades del RALC.

Els joves nouvinguts representen un d'aquests col·lectius més perjudicats per l'AEP, sobretot els que es troben en situació d'exclusió social severa (amb taxes d'abandonament que superen el 40 %). I en situació especialment precària es troben els joves tutelats per l'administració, prop de 7.000 menors a tot Catalunya l'any 2022, que a més troben dificultats per mantenir-se al sistema educatiu per raó de la seva situació administrativa i residencial. En ambdós casos és fonamental desenvolupar línies de coordinació municipal entre recursos socials, laborals i educatius existents, per assegurar la continuïtat educativa d'aquests joves.

QUINA ÉS LA SOLUCIÓ?

Cal que els ajuntaments tinguin un rol més actiu en la detecció i caracterització de nois i noies que han abandonat prematurament els estudis o es troben en camí de fer-ho. En concret, s'obren aquí dues palanques d'oportunitat: en primer lloc, cal garantir el ple accés dels ajuntaments a la informació continguda en el RALC; en segon lloc, es fa necessària l'articulació i enfortiment dels circuits municipals d'identificació de joves que han abandonat i d'orientació cap a la represa dels estudis.

MESURA 3

Accés a les dades educatives del Departament d'Educació a tots els ajuntaments per a la detecció compartida d'alumnat en risc d'abandonament o que ha abandonat el sistema educatiu.

CALENDARI:

Des del curs 2023-2024.

RESPONSABILITAT:

Departament d'Educació.

Cal garantir que els municipis tinguin accés als registres educatius (RALC, fonamentalment) al mateix nivell que el Departament d'Educació, fet que ha de permetre desenvolupar un treball municipal de detecció de les necessitats educatives molt més acurat.

MESURA 4

Un sistema municipal d'identificació, seguiment i recuperació de joves que han abandonat el sistema educatiu en tots els municipis de més de 50.000 habitants.

CALENDARI:

Dispositiu en desplegament
el curs 2024-2025.

RESPONSABILITAT:

Ajuntaments.

1 Desenvolupar a escala municipal un sistema d'identificació i seguiment, a partir de la combinació de les dades del RALC amb dades del padró, seguretat social i de serveis socials, que permeti localitzar, contactar i fer seguiment dels joves que surten del sistema educatiu prematurament, per tal d'oferir orientació educativa i l'opció a recursos formatius.

En municipis més petits, segons la seva mida i estructura territorial, aquest pot ser pròpiament un sistema municipal o bé compartit a partir de la mancomunació entre municipis o de la col·laboració amb consells comarcals o diputacions.

EL ROL DELS CENTRES EDUCATIUS EN LA DETECCIÓ I TRACTAMENT DE SITUACIONS DE RISC D'ABANDONAMENT EDUCATIU

QUIN ÉS EL PROBLEMA?

L'abandonament és un procés de desvinculació progressiva que acostuma a donar senyals ja des de les etapes educatives prèvies al moment de deixar els estudis. L'absentisme, la repetició o la desmotivació estan estretament vinculats als processos d'abandonament i intervenir-hi a temps pot evitar el trencament posterior de les trajectòries educatives. Una gran majoria d'aquests senyals es manifesten en l'àmbit escolar i són els centres educatius, l'equip de docents i tutors d'aquests alumnes qui primer els perceben i poden interpretar.

Avui dia, però, els centres disposen de poques eines o poc espai per fer una correcta identificació d'aquestes situacions de risc i gestionar eficaçment la seva atenció amb els serveis educatius i municipals competents.

QUINA ÉS LA SOLUCIÓ?

És, doncs, necessari que els centres educatius tinguin a disposició una eina de detecció precoç d'alumnat en risc d'abandonament, similar a les que s'empren en altres països o recomana la **Comissió Europea**. Una eina que faci operatiu, sistemàtic i "estandarditzat" el procés d'identificació, per tal de facilitar la feina als diversos agents que participen al llarg del procés.

MESURA 5

Una eina d'identificació de l'alumnat en risc d'abandonament per a tots els centres educatius, amb un suport extraordinari per a les Comissions d'Atenció a la Diversitat (CADs) dels centres més vulnerables

CALENDARI:

Instrument en desplegament el curs 2024-2025.

RESPONSABILITAT:

Departament d'Educació i centres educatius.

Desenvolupar una eina de recollida sistemàtica d'indicadors de risc d'AEP que permeti, d'una banda, la detecció precoç d'alumnat en risc d'abandonament en els centres educatius i, d'altra banda, el desplegament preventiu d'accions de manera ràpida, simplificada i operativa. Aquest instrument ha de preveure les següents accions:

1. Que cada centre educatiu disposi d'un registre de les dades socioeconòmiques de l'alumnat disponibles, facilitat pel Departament d'Educació, per exemple, fonamentat en les dades recollides al RALC.

Els centres educatius han de poder modificar i actualitzar el registre de les famílies socialment més vulnerables matriculades i, per tant, notificar de manera que quedi constància i registre d'aquelles situacions no incloses a la detecció inicial (increment de la detecció en curs).

Ahora, caldrà que els centres completin el registre incloent-hi les següents dades educatives de control i prevenció del risc d'AEP:

- A.** Baix rendiment acadèmic
- B.** Absentisme escolar
- C.** Incompliment dels horaris d'entrada o sortida del centre
- D.** Manca d'acompanyament familiar a les activitats lectives i no lectives
- E.** Manca d'assistència a les activitats programades al centre (colònies, sortides, tallers, etc.)
- F.** No realització d'activitats extraescolars

En el cas dels centres amb major nombre de casuístiques socioeducatives vulnerables, simultàniament caldria ampliar els recursos de les Comissions d'Atenció a la Diversitat (CAD) per tal de garantir les condicions en les quals s'efectua aquest procés de detecció.

- 2.** Que Serveis Territorials a cada municipi disposin del mateix registre, actuant com a garant i com a agent de suport de les actuacions desplegades en el marc del procés de detecció.
- 3.** Que serveis territorials es reuneixi periòdicament amb els equips directius o docents per tractar aquells casos individuals que acumulin un nombre elevat d'indicadors de risc d'AEP.
- 4.** Un cop identificats els alumnes en risc d'iniciar un procés d'AEP, han de ser contactats i incentivats a participar en programes de suport i acompanyament socioeducatiu.

EIX 2. COBERTURA DE LES NECESSITATS: AJUTS I BEQUES INDIVIDUALS I COMPENSACIÓ DE LES CONDICIONS DELS CENTRES

El segon eix d'intervenció prioritària en la lluita contra l'AEP passa per abordar amb decisió la cobertura de les necessitats dels centres i els infants i joves més desafavorits, per tal d'evitar que la falta de recursos sigui una barrera per a la continuïtat dels estudis.

Així, d'una banda, cal disposar d'un sistema d'ajuts i beques que garanteixi que cap alumne es vegi forçat a desvincular-se dels estudis o perdi bones oportunitats educatives per qüestions socioeconòmiques. En aquest àmbit, apostem per prioritzar tres esquemes d'ajut. En primer lloc, es tractaria de garantir que cap jove no vegi perillar la seva continuïtat educativa un cop finalitzada l'escolarització secundària obligatòria per motius econòmics. En segon lloc, i molt vinculat a aquest primer punt, cal trencar les barreres geogràfiques en l'accés als estudis postobligatoris, reduint en aquest procés les "eleccions no desitjades" conseqüència d'una oferta desigualment distribuïda al territori. Finalment, caldria fomentar i enriquir la participació en activitats extraescolars de tots els i les infants i joves.

Més enllà dels ajuts individuals que cal prioritzar per als joves i infants més desafavorits, és necessària una aposta per igualar les condicions d'escolarització dels diversos centres educatius, ajustant els recursos de cada centre a les seves necessitats i reforçant-los allà on més necessitats hi hagi. Això ens porta cap a un sistema de finançament per fórmula d'equitat. Aquesta mesura s'ha de complementar amb accions contra la segregació escolar i mesures per reduir la concentració d'alumnat desafavorit, ja que, segons les evidències disponibles, estar escolaritzat en un centre de màxima complexitat duplica les probabilitats d'abandonar els estudis de manera prematura respecte l'alumnat de centres de complexitat mitjana i baixa.

BECA-SALARI PER GARANTIR LA CONTINUÏTAT DELS ESTUDIS

QUIN ÉS EL PROBLEMA?

Tal com ens indica la recerca nacional i internacional, les transicions a l'educació secundària postobligatòria són un punt d'inflexió en la continuïtat educativa. És en aquesta etapa en particular, que es manifesta bona part dels problemes que poden menar a l'abandonament dels estudis. Uns d'aquests problemes són les barreres econòmiques que per a moltes famílies representa l'escolarització postobligatòria dels seus fills i filles, tant pel cost directe com pel cost d'oportunitats que aquesta escolarització representa. Ara mateix, no existeix un sistema d'ajuts econòmics que compensi suficientment els joves i llars en situació de vulnerabilitat, i que miri de mantenir el màxim nombre d'alumnes dins el sistema educatiu, almenys fins a la finalització de la secundària postobligatòria.

QUINA ÉS LA SOLUCIÓ?

Les beques són un dels millors recursos de suport als joves de llars desfavorides a l'hora d'evitar que la situació econòmica familiar sigui un impediment per continuar els estudis. Les beques salari, en particular, acompleixen l'objectiu, en primer lloc, de garantir que cap jove abandona els estudis per manca de recursos. En segon lloc, desincentivar l'AEP causat per factors atribuïbles a efectes *pull*, és a dir, per atracció d'un mercat laboral poc qualificat però de retribució econòmica ràpida.

La mesura que proposem té el doble objectiu de cobrir els costos directes de l'escolarització, així com de compensar pel cost en pèrdua d'oportunitats de seguir estudiant.

MESURA 6

11.000 “beques salari” anuals per a joves d’entre 16 i 18 anys de llars desfavorides perquè es mantinguin en el sistema educatiu.

CALENDARI:

Desplegat en el curs
2023-2024.

RESPONSABILITAT:

Departament d’Educació.

COST ANUAL APROXIMAT:

62,6 M€.

Quantificació:

Cobertura:

- Garantir una “beca salari” a tots els joves de 16 a 18 anys en situació de risc de pobresa perquè puguin continuar els estudis als ensenyaments secundaris postobligatoris: 32.000 potencials beneficiaris.
- Si es comença garantint la cobertura per als joves de 16 a 18 anys en situació de privació material severa, aquests són aproximadament 11.500 beneficiaris.

A partir d’aquesta informació, es proposa una cobertura d’11.000 “beques salari” per a l’alumnat en situació de privació material severa, ampliables a tot l’alumnat en situació de risc de pobresa.

Import/càlcul:

La Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmic, va establir l’indicador de renda de suficiència, que serveix per valorar la situació de necessitat per fer front a les despeses essencials, per poder tenir dret o accés a les prestacions. Per a l’exercici 2022, la Llei de pressupostos de la Generalitat de Catalunya fixa el valor de l’indicador de renda de suficiència de Catalunya en 569,12 euros mensuals i 7.967,73 euros anuals.

Es preveu que les “beques salari” siguin per a 10 mesos, amb un import anual de 5.691,2 euros.

Referències:

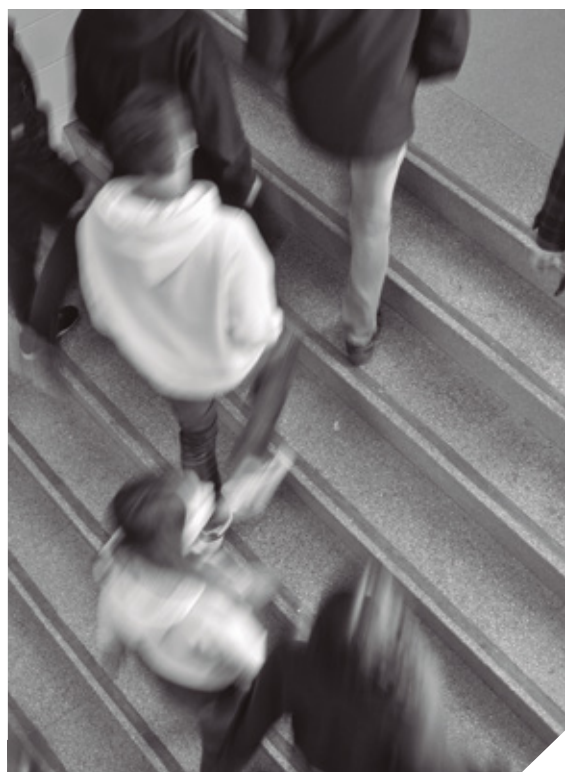
Les beques salari promogudes per algunes universitats catalanes (UPF, UdG, etc.) són de 600 euros mensuals, durant els mesos del curs acadèmic, 6.000 euros anuals en total. La Generalitat Valenciana també té beques salari, per un import màxim no superior a 6.000 euros, en funció de la renda (ORDRE 22/2016, de 10 de juny, de la Conselleria d’Educació, Investigació, Cultura i Esport, per la qual s’estableixen les bases reguladores per a la concessió de les beques salari lligades a la renda per a la realització d’estudis universitaris en les universitats públiques de la Comunitat Valenciana).

AJUTS AL DESPLAÇAMENT I LA MOBILITAT PER CURSAR ESTUDIS POSTOBLIGATORIS

QUIN ÉS EL PROBLEMA?

L'oferta i les possibilitats d'accés als estudis postobligatoris són desiguals en el territori, ja que sovint en els entorns rurals o en poblacions petites no hi ha opcions properes per continuar amb els estudis. Les dades disponibles indiquen que l'abandonament educatiu prematur és més elevat precisament entre els joves sense una oferta d'estudis postobligatoris propera.

Desplaçar-se a altres municipis per seguir estudiant no és una opció a l'abast de tothom. Així doncs, pensar en mesures adreçades a facilitar el desplaçament per cursar diverses opcions formatives postobligatòries fora del radi de proximitat de la llar pot ser clau a l'hora de garantir les oportunitats educatives de tots els joves, especialment d'aquells que viuen i s'escolaritzen en zones socialment més segregades i desafavorides.

QUINA ÉS LA SOLUCIÓ?

Les evidències existents mostren que intervenir per superar aquestes distàncies territorials milloraria les possibilitats de transitar entre etapes educatives, especialment cap a l'FP, i obriria un nou ventall d'oportunitats de continuïtat educativa. Compensar el cost econòmic del desplaçament és una mesura que evita que l'alumnat en situació de vulnerabilitat i que vol continuar estudiant deixi de fer-ho a causa del preu del transport.

Alhora, aquestes intervencions també poden ajudar a reduir substancialment l'abandonament per manca d'oferta en el territori, fent més accessible l'accés dels joves a les opcions educatives que els interessin.

MESURA 7

13.000 ajuts al transport per als joves amb menys recursos que requereixin desplaçar-se per accedir als estudis postobligatoris del seu interès.

CALENDARI:

Desplegat en el curs
2023-2024.

RESPONSABILITAT:

Consells Comarcals (a BCN,
Consorti d'Educació de
Barcelona) i municipis.

COST ANUAL APROXIMAT:

6,5 M€.

Juntament amb aquesta mesura, caldria incloure dins dels protocols d'orientació als centres educatius i municipals el conjunt d'opcions formatives disponibles al territori, incloent-hi informació sobre itineraris de desplaçament i ajuts disponibles al transport.

Quantificació:

Cobertura:

Població d'entre 16 i 18 anys en risc de pobresa que cursa estudis postobligatoris i que requereix desplaçar-se (13.000 alumnes).

Import unitari mitjà de l'ajut individual:

500 euros/any.

SISTEMA DE BEQUES PER A LA PARTICIPACIÓ EN ACTIVITATS EXTRAESCOLARS I DE LLEURE DELS INFANTS I JOVES VULNERABLES

QUIN ÉS EL PROBLEMA?

La manca d'oferta d'activitats extraescolars en la vida quotidiana dels infants o joves –incloent-hi l'estiu– pot generar efectes molt perjudicials en el desenvolupament de les competències bàsiques i afectar l'autoconcepte que desenvolupa sobre si mateix.

Per contra, garantir l'accés a activitats i espais socioeducatius i culturals més enllà de l'escola a tots els infants i adolescents, especialment als que es troben en situacions més vulnerables, pot contribuir a l'èxit educatiu, a través de l'adquisició de competències necessàries per al desenvolupament individual i social d'infants i adolescents, així com per donar suport a l'adquisició d'aprenentatges. Això és especialment important en el pas de Primària a Secundària, etapa en què baixa la realització d'extraescolars, que, en canvi, tenen un paper fonamental en l'èxit educatiu dels adolescents.

Així doncs, establir un marc d'increment de les oportunitats educatives extraescolars per a tothom, durant el calendari escolar i en vacances d'estiu, és una acció fonamental en la lluita contra l'abandonament.

QUINA ÉS LA SOLUCIÓ?

Pertal de fer-ho possible, la gratuïtat d'accés a les activitats extraescolars és un pas necessari però no suficient. També cal garantir el dret a la participació dels col·lectius més vulnerables mitjançant incentius a la participació. Actualment els infants provinents de famílies amb nivell d'ingressos baix participen aproximadament un 30 % menys en les activitats extraescolars que els de les famílies amb ingressos alts. Així doncs, cal ampliar la concepció actual entorn de la necessitat de participar en aquests espais no lectius ampliant la cobertura fins, com a mínim, als primers anys d'educació secundària postobligatòria. Per tal d'assolir aquesta fita i que els impactes positius i la reducció de la pèrdua d'aprenentatges sigui veritablement significativa es proposa un sistema d'ajuts econòmics orientat a promoure i garantir la participació en aquestes activitats entre l'alumnat de 12 a 17 anys, edat en què baixa la participació.

MESURA 8

Ajuts econòmics perquè tots els infants i joves de 12 fins a 17 anys provinents de famílies d'ingressos baixos puguin participar gratuïtament en activitats extraescolars enfocades a la millora educativa d'un a tres dies a la setmana.

CALENDARI:

Desplegat en el curs
2023-2024.

RESPONSABILITAT:

Ajuntaments i Generalitat.

COST ANUAL APROXIMAT:

8,3 M€.

Aquestes activitats s'oferiran d'un a tres dies a la setmana, fora de l'horari lectiu, i comprendran activitats encabides en, com a mínim, una d'aquestes quatre dimensions: activitats artístiques, tecnològiques, d'expressió corporal i/o de suport educatiu (incloent-hi les llengües).

Caldrà acompanyar aquest programa d'ajuts econòmics d'accions que n'incentivin la demanda entre famílies i joves que per motius econòmics i/o socioculturals, poden no estar habituats a participar en aquestes activitats i a atribuir-los el valor d'oportunitat que poden tenir.

Algunes d'aquestes accions poden ser: constitució d'un catàleg d'activitats d'interès, establir un bon volum d'oferta de proximitat o desenvolupar campanyes d'informació per traslladar a les famílies els beneficis de les extraescolars, entre d'altres.

Quantificació:

Segons l'Enquesta de condicions de vida (2021) el 10 % d'infants i adolescents està en situació de privació material severa.

Segons dades del Departament d'Educació, 333.659 alumnes cursen ESO (2022).

Segons l'Enquesta de l'Edubaròmetre (2017), el 72,4 % d'alumnat d'ESO realitza activitats extraescolars.

Cobertura:

Infants i joves d'entre 12 i 17 anys en risc de pobresa severa que realitzen activitats extraescolars (24.000).

Import unitari de l'ajut individual:

345 euros/any per activitat extraescolar.

Referències:

Per a les activitats extraescolars, s'ha pres com a referència l'import establert en l'Ordre EDU/85/2009, d'11 de març, per la qual s'aproven les bases generals de les línies de subvenció del Departament d'Educació, les bases específiques dels programes que les integren, i s'obre la convocatòria pública per a l'any 2009.

Pel que fa als ajuts individualitzats, aquesta resolució estableix l'import màxim concedit per a cada alumne/a i activitat de 150,0 euros per a l'alumnat amb necessitats educatives especials, actualitzat a l'IPC, que correspon a 172,6 euros. Amb aquest import, es cobreix el cost d'una activitat.

El cost mitjà de la participació en dues activitats seria de 345 euros per infant/curs.

UN FINANÇAMENT EQUITATIU DELS CENTRES AL SERVEI DE LES OPORTUNITATS

QUIN ÉS EL PROBLEMA?

Són recurrents els informes o dades que assenyalen que els centres amb majors percentatges de famílies vulnerables socioeconòmicament són els que acumulen un major volum d'alumnat susceptible d'abandonar. La lluita contra la segregació escolar s'ha de complementar amb mesures compensatòries per als centres que la pateixen. Aquesta concentració suposa un increment de gestió i feina per a aquests centres, que requereixen més recursos per poder fer-hi front.

Així doncs, són fonamentals les intervencions enfocades a incrementar els recursos disponibles, materials i humans, i millorar l'acompanyament rebut, per part de l'administració educativa, en aquells centres amb major acumulació de necessitats educatives, i conseqüentment, amb major presència de factors de risc d'AEP.

Un finançament just, d'acord amb les necessitats socials i educatives de cada centre, ha de permetre a escoles i instituts millorar la seva capacitat de detecció i acompanyament a l'alumnat en risc d'abandonar els estudis prematurament.

MESURA 9

Un sistema de “finançament per fórmula” dels centres educatius que permeti una distribució equitativa dels recursos humans i assignacions econòmiques en funció de les seves necessitats socials i educatives.

CALENDARI:

Prova pilot en el curs 2023-2024 i implementat en el curs 2024-2025.

RESPONSABILITAT:

Departament d'Educació.

COST ANUAL APROXIMAT:

643 M€.

Parlem de docents, però també de professionals de l'àmbit sòcio-sanitari, TIS, psicòlegs/es, educadors/es socials, psicopedagogs/es, logopedes, infermers/es, orientadors/es educatius i socials, personal d'atenció a la diversitat. I alhora, de dotacions econòmiques que el centre pugui rebre per desenvolupar aspectes centrals del seu projecte educatiu. Aquesta fórmula hauria de basar-se en la consideració de dos grans conceptes, que s'aplicarien tenint en compte la grandària del centre, l'etapa educativa i la titularitat:

- Una assignació bàsica i lineal per al conjunt dels centres que s'assigna en concepte de dotació de professorat, activitats i serveis escolars i despeses de funcionament del centre.
- Una assignació addicional, calculada en funció de la realitat social i educativa del centre, i que pondera a l'alça l'assignació econòmica i de professorat en els centres de major complexitat, amb baixos resultats educatius, amb més alumnes amb mesures d'educació inclusiva, i ubicats en entorns vulnerables.

Quantificació:

Desplegar a Catalunya un Finançament per Fórmula d'equitat, en un escenari on els centres més desafavorits reben més recursos que en l'actualitat i els centres no desafavorits mantenen les seves dotacions, representaria una inversió propera als 643 M€, un increment del 15 % de la despesa pública actual en els centres educatius.

EIX 3. PROCESSOS D'ORIENTACIÓ, SUPORT I MENTORIA

El tercer eix d'intervenció prioritària en la lluita contra l'AEP és la revisió i millora dels processos d'orientació, suport i acompanyament de l'alumnat.

Orientar, acompanyar i mentorar són eines clau per tenir cura de l'alumnat en el seu trajecte educatiu i la construcció del trajecte de vida, especialment entre l'alumnat en risc d'AEP. De fet, diversos estudis demostren que aquests tipus de processos són fonamentals per a la prevenció de l'abandonament prematur. Una mostra és que, segons les recerques existents, un dels principals motius per deixar els estudis no és la falta d'interès a seguir estudiant, sinó la insatisfacció amb els estudis que s'han triat, i, tot sovint, la falta d'encaix entre la idea que s'han fet els joves sobre com serà la formació escollida i la realitat que es troben quan hi són.

Així doncs, les mesures per a la millora de l'orientació, el suport i l'acompanyament que aquí proposem, d'una banda, miren d'atendre al conjunt de l'alumnat, posant un focus especial en l'alumnat vulnerable, i de l'altra, defugen els marges en què en els darrers anys s'han mogut per situar-se en el cor de la intervenció educativa. Finalment, aquestes mesures parteixen del centre escolar però no s'encotillen dins els seus murs; apelen als diversos actors socioeducatius que hi estan necessàriament involucrats, i en especial als municipis, que hi tenen un paper molt rellevant.

ORIENTACIÓ I ACOMPANYAMENT EDUCATIU DES DELS CENTRES DE SECUNDÀRIA

QUIN ÉS EL PROBLEMA?

L'orientació és una eina clau a l'hora de definir les experiències educatives dels i les joves tant al segon cicle de l'ESO com, especialment, en el moment de pas a l'educació postobligatòria. En aquesta etapa és important destinar esforços perquè els alumnes tinguin un ampli coneixement de les diverses opcions formatives al seu abast, així com un autoconeixement més profund dels seus interessos, capacitats i possibilitats.

Malgrat l'interès i els esforços per la millora de l'orientació en molts centres educatius, en l'actualitat ens trobem amb un sistema d'orientació i acompanyament que, amb comptades excepcions, es caracteritza per ser incomplet, esbiaixat i tardà i per tenir una incidència molt desigual. Més concretament, la recerca posa en relleu que la majoria de joves rep una orientació excessivament parcial, poc centrada en l'autoconeixement i molt enfocada en la transmissió d'informació i en determinades opcions educatives particulars; majoritàriament el batxillerat, encara que això pot variar segons l'oferta del centre educatiu concret. Les transicions són moments clau en què l'orientació i l'acompanyament en la presa de decisions dels joves són fonamentals per aconseguir que acabin amb èxit aquesta etapa educativa. Per contra, una orientació insuficient o parcial pot provocar la ruptura de les trajectòries educatives, professionals i vitals de nombrosos joves.

QUINA ÉS LA SOLUCIÓ?

Una transformació que cerqui per part dels centres de secundària un increment de l'aplicació dels models d'orientació i acompanyament requereix l'articulació d'una estratègia que englobi tota l'educació secundària, obligatòria i postobligatòria, que trenqui amb la dimensió exclusivament informativa de l'actual orientació als Plans d'Acció Tutorial (PAT) i que incorpori l'acompanyament als processos de tria.

Per tal d'articular aquesta estratègia d'orientació és imprescindible que els equips docents, i especialment els tutors i els orientadors, disposin de recursos específics per sistematitzar i planificar l'orientació. En aquest sentit, les experiències recollides demostren que l'aposta pel disseny de programes individualitzats resulta l'opció que majors estímuls, impactes i efectes positius genera a l'alumnat, especialment en el cas de l'alumnat en risc d'AEP. D'altra banda, aquests plans individualitzats d'orientació no poden ser només recursos tècnic-burocràtics sinó que han de partir de la base del suport socioemocional i l'acompanyament subjectiu.

MESURA 10

Plans individualitzats d'orientació educativa, suport socioemocional i acompanyament a la transició educativa en tots els centres de secundària des del primer cicle de secundària obligatòria fins al segon curs de la postobligatòria.

CALENDARI:

Desplegat en el curs
2023-2024.

RESPONSABILITAT:

Centres educatius de
secundària.

COST ANUAL APROXIMAT:

28,3 M€ (finançament del
Departament d'Educació).

Els plans s'han d'ajustar a les necessitats, interessos i capacitats dels i les joves, i han de disposar dels recursos suficients per al seu desplegament i sostenibilitat.

Aquesta eina hauria de tenir:

- Un àmbit d'aplicació que inclogui la secundària obligatòria i també la postobligatòria, així com les transicions entre etapes i entre vies o itineraris dins de cada etapa, principalment entre Batxillerat, Cicles Formatius de Grau Mitjà i altres formacions professionalitzadores. En el cas que hi hagi canvi de centre, vetllar per facilitar el traspàs d'informació vinculada al pla individualitzat d'orientació –tant al nou centre educatiu com al referent d'orientació municipal– per tal de poder fer un seguiment adequat de les necessitats de l'alumne/a en particular.
- Un capítol específic “d'orientació a la transició” –transició entesa en un sentit ampli, incloent-hi també la transició a la formació ocupacional– al segon cicle de l'educació secundària –des de 3r d'ESO, no al darrer semestre de 4t– que permeti als i a les joves prendre decisions informades.
- Accions específiques i lògiques d'actuació fonamentades en l'acompanyament subjectiu, des de l'educació primària i amb especial èmfasi en el primer cicle de l'educació secundària obligatòria. Aquestes lògiques d'acompanyament impliquen: a) establir vincles basats en la confiança i la reciprocitat; b) garantir temps diferencials segons les necessitats de l'infant; c) situar l'experiència de l'infant al centre del procés d'aprenentatge.
- Finalment, es contemplarà la possibilitat d'incorporar professionals de l'orientació en els plans individualitzats d'orientació que acompanyin i donin suport als docents en aquesta funció específica d'una manera interseccional.

Quantificació:

Cobertura:

Alumnat escolaritzat als instituts públics i centres concertats de secundària, que disposarà de més personal en tasques d'orientació acadèmica i professional. Amb un focus especial en els centres públics de major complexitat.

El curs 2020/2021, hi ha a Catalunya 612 centres públics (dels quals 184 màxima complexitat) i 488 concertats que imparteixen ensenyaments de secundària obligatòria.

Import/càlcul:

El càlcul de l'import es correspon a un increment de 398 dotacions addicionals per a tasques orientadores als centres públics, equivalent a una mitjana d'una dotació per als centres de major complexitat i de 0,5 per a la resta de centres. En el cas dels centres concertats, les dotacions addicionals per a tasques orientadores són de 244.

Referències:

El càlcul de l'import s'ha realitzat a partir de les taules retributives del personal docent no universitari del Departament d'Educació relatives a l'any 2020 i la Resolució TSF/3605/2019, de 3 de desembre, per la qual es disposa la inscripció i la publicació de la modificació i les taules salarials del 2019 de l'XI Conveni col·lectiu autònom de l'ensenyament privat de Catalunya sostingut totalment o parcialment amb fons públics.

ORIENTACIÓ, SUPORT I LLUITA CONTRA L'ABSENTISME DES DELS MUNICIPIS

QUIN ÉS EL PROBLEMA?

La lluita contra l'abandonament escolar no es pot concebre com una feina exclusiva dels centres educatius. Tasques tan importants com detectar i prevenir l'absentisme, o orientar l'alumnat requereixen una forta implicació municipal:

- L'absentisme escolar és un dels principals indicadors de risc d'abandonament. Hi ha diversos tipus d'absentisme. Des del punt de vista de la seva intensitat, aquest pot ser esporàdic (en conjunt, no superior a un dia per setmana), perllongat (equivalent a 3 o 4 dies per setmana) o total (situació de desescolarització). Com més greu és la situació, més s'incrementen les probabilitats dels joves d'obtenir pitjors resultats acadèmics, abandonar els estudis i, en darrera instància, mantenir conductes de risc o delictives i trobar-se a l'atur. A més, sabem que l'absentisme –especialment el més sever– afecta principalment a alumnes procedents d'entorns socialment desafavorits. Guanyar la batalla contra l'absentisme, en totes les seves cares, és fer un pas de gegant en la lluita contra l'abandonament educatiu prematur i contra les desigualtats educatives.

- L'orientació tampoc no es pot fer només des dels centres educatius. Amb l'actual diversitat d'opcions educatives, perquè aquest acompanyament i orientació sigui efectiu en la reducció de l'AEP requerirà una tasca que vagi més enllà de les parets de l'escola i l'institut, que inclogui altres opcions formatives “alternatives” al circuit formal. Escoles d'adults, centres de noves oportunitats, certificats professionalitzadors, entre un llarg etcètera, suposen un ampli ventall d'opcions formatives que cal incorporar progressivament a l'ideari dels responsables de guiar l'acompanyament. De la mateixa manera, és important acompanyar no només l'alumnat, sinó també les seves famílies, peça central en el procés de construcció de les transicions. En aquest sentit, els i les joves sovint construeixen els seus itineraris en uns marcs fortament delimitats per les experiències i aspiracions familiars.

QUINA ÉS LA SOLUCIÓ?

Quant a l'orientació, establir referents a nivell municipal –i no només a nivell escolar– hauria de permetre ampliar la mirada existent sobre la situació del jove, oferir una resposta dotada de majors recursos i, en definitiva, resignificar la problemàtica com una qüestió rellevant més enllà de determinats centres particulars. Finalment, actuar des de l'òptica municipal genera dos beneficis fonamentals.

En primer lloc, permet desvincular l'escenari de la problemàtica i el de la resposta. Dit d'una altra manera, facilita el procés de separar les experiències específiques, sovint negatives, viscudes als IES, on les expectatives del professorat són centrals com a element de biaix i on el jove, si ha patit un procés de desvinculació escolar, ha perdut la confiança del procés d'acompanyament a la cerca d'una alternativa més adient. En segon lloc, permet aprofitar el coneixement territorialment situat dels recursos dels quals disposa la xarxa municipal, comarcal o provincial. És a dir, permet comptar amb més opcions de les que una institució escolar particular disposa. Així doncs, es defensa:

MESURA 11

Un servei d'orientació en tots els municipis de més de 10.000 habitants que ofereixi eines i recursos específics als centres educatius, als i a les joves i a les seves famílies.

CALENDARI:

Implementat al llarg dels cursos 2023-2024 i 2024-2025.

RESPONSABILITAT:

Ajuntaments.

I Aquest servei hauria de tenir com a objectius operatius:
Operar com a finestreta única, "atenció primària", del conjunt dels serveis d'orientació especialitzats presents en cada territori.

I Formar part d'una veritable estratègia d'orientació (noció de "municipi orientador"), que compregui recursos i accions d'acompanyament de major o menor intensitat i durada depenent de les necessitats detectades en el territori. Aquest conjunt d'accions hauria de ser coordinat amb els equips d'orientació dels centres educatius de referència, així com amb escoles d'adults, centres de nova oportunitat i altres entitats socials.

I Tenir un focus especial en:

- Moments de finalització d'etapes educatives, especialment durant l'educació secundària. Seguint l'exemple del programa francès Mallete des Parents, diversos municipis catalans han desenvolupat programes d'orientació a les famílies basats en tallers grupals i tutoritzacions individuals amb pares i mares d'alumnes de 3r i 4t d'ESO. El propòsit d'aquestes accions és oferir-los eines per tal que acompanyin de manera més fonamentada i informada el procés de tria postobligatòria dels fills i així incrementar-ne l'èxit. Aquests programes poden tenir un impacte crucial en barris i entorns vulnerables, si s'hi apliquen en col·laboració amb els equips directius i d'orientació dels instituts de la zona.
- Col·lectius de joves entre els 16 i els 21 anys que no han acreditat l'ESO i poden reprendre els estudis a través dels programes de les escoles d'adults o de noves oportunitats. Caldrà en aquests casos, que el servei municipal d'acompanyament es coordini amb els centres i entitats que ofereixen aquesta formació.

En municipis més petits, segons la seva mida i estructura territorial, aquest pot ser pròpiament un servei municipal o bé compartit a partir de la mancomunitat entre municipis, o de la col·laboració amb consells comarcals o diputacions.

Alhora, el municipi està cridat a acomplir una funció central en la correcció d'aquestes desigualtats, mitjançant el lideratge d'una de les estratègies que la recerca ha mostrat com a més efectiva en aquesta lluita: el suport educatiu. Aquest té les competències necessàries i un bon repertori d'experiències d'èxit acumulades i al seu abast.

De manera general, cal apostar pel desplegament d'una autèntica estratègia municipal de suport educatiu, en coordinació amb els centres educatius, serveis externs i entitats del tercer sector, adreçada a garantir que tots tinguin èxit educatiu i mantinguin la seva motivació i el vincle amb els estudis.

De manera més concreta, una mesura prioritària en aquesta direcció seria:

MESURA 12

Programes municipals de suport educatiu en tots els municipis de més de 10.000 habitants, que continguin una àmplia oferta de dispositius i recursos de reforç adaptats a les necessitats d'aprenentatge dels infants i adolescents.

CALENDARI:

Implementat al llarg dels cursos 2023-2024 i 2024-2025.

RESPONSABILITAT:

Ajuntaments.

Sota el lideratge de l'ajuntament, aquests programes haurien d'incloure els següents components:

- ❑ Sistema de detecció de necessitats de suport competencial. En coordinació amb els equips directius dels diversos centres de primària i secundària del municipi, s'identifiquen col·lectius d'alumnes amb mancances en unes o altres àrees d'aprenentatge (principalment competències instrumentals).
- ❑ Dimensionament de cobertura, territorialització i programació de l'oferta de suport en funció de les necessitats detectades: continguts i nivells competencials, intensitat i durada de les sessions, espais de realització (centres i equipaments públics), etc.
- ❑ Activació de la demanda. En coordinació amb els equips de tutors o orientació dels centres, contacte amb famílies i alumnes per incentivar la participació en el programa, d'acord amb les seves necessitats. Aquesta tasca es prioritzarà en els centres de major complexitat.
- ❑ Homologació i certificació de continguts, activitats i entitats que puguin col·laborar en la prestació del programa.
- ❑ Gratuïtat de la participació per a les famílies amb menys recursos, i tarifació social per a la resta.

En municipis més petits, segons la seva mida i estructura territorial, aquest pot ser pròpiament un programa municipal o bé compartit a partir de la mancomunació entre municipis, o de la col·laboració amb consells comarcals o diputacions.

Són molts els municipis que des de fa anys estan desplegant plans locals de prevenció de l'absentisme, plans de lluita contra la desafecció escolar o projectes d'oportunitats educatives per lluitar contra l'AEP. Cal enfortir aquesta línia de treball garantint la solidesa i eficàcia dels circuits i protocols d'absentisme, tot enfortint les seves baules de detecció de casos, derivació i actuació.

MESURA 13

Plans locals de prevenció i lluita contra l'absentisme amb circuits eficients d'identificació i atenció en tots els municipis de més de 10.000 habitants.

CALENDARI:

Desplegat en el curs 2023-2024.

RESPONSABILITAT:

Ajuntaments.

Segons el Panel de la Fundació Pi i Sunyer, el 50,8 % dels municipis tenen un Pla contra l'absentisme. És important que els municipis que encara no en tenen impulsin una estratègia local de prevenció i lluita contra l'absentisme escolar, i que els que ja en tinguin la reforcin. Cal que aquesta estratègia es tradueixi en un pla que inclogui circuits eficients d'identificació i tractament de les diverses categories d'absentisme, i que sigui liderat per les comissions d'escolarització amb la implicació de les OMEs.

Aquests plans han de garantir dos elements bàsics, sense els quals la seva efectivitat pot quedar molt limitada:

Un procediment àgil i consolidat d'identificació, detecció i categorització de casos i situacions d'absentisme, ja siguin de tipus esporàdic, continuat, perllongat o total. També cal parar atenció en aquells casos d'absentisme temporal, per motius lligats a causes familiars o a estades al país d'origen. Aquest procediment ha d'estar liderat i coordinat per les comissions d'escolarització, amb la implicació de les OMEs o TPEs, i ha de nodrir-se d'informació actualitzada proporcionada pels centres educatius, inspecció, serveis municipals, padró, etc.

Un circuit d'atenció i tractament ajustat a les necessitats i situacions detectades.

En aquest circuit participaran, amb major o menor intensitat segons el cas, el conjunt d'actors involucrats en el procés educatiu de l'alumne, així com en el seu seguiment: centre educatiu (tutors, orientadors, equips directius), comissions d'escolarització, OMEs, TPEs i altres serveis municipals (serveis socials, joventut, salut, policia, etc.), EAP, etc.

En municipis més petits, segons la seva mida i estructura territorial, aquest pot ser pròpiament un Pla municipal o bé compartit a partir de la mancomunació entre municipis, o de la col·laboració amb consells comarcals o diputacions.

Finalment, l'àmbit municipal és també un espai privilegiat per a la implementació de programes de mentoria, en col·laboració amb entitats del territori i els centres educatius. Aquests programes s'han mostrat especialment efectius en el redreçament de trajectòries o situacions d'abandonament educatiu. Parlem de programes que van habitualment dirigits a suplir dèficits de models de referència i capital social de joves en risc, conreant relacions de confiança i compromís entre un d'aquests joves i un adult (tot i que també s'hi poden trobar programes que fomenten relacions d'iguals o entre estudiants que es troben generalment en etapes més avançades de l'itinerari educatiu). Mitjançant aquesta relació, el mentor ofereix un model individual positiu i ajuda el mentorat a treballar en la millora de les seves actituds, competències i emocions.

MESURA 14

Programes locals de mentoria en tots els municipis de més de 10.000 habitants per a infants i joves d'entre 10 i 18 anys identificats com a absentistes (puntuals o crònics) o en risc de ser-ho.

CALENDARI:

Implementat al llarg dels cursos 2023-2024 i 2024-2025.

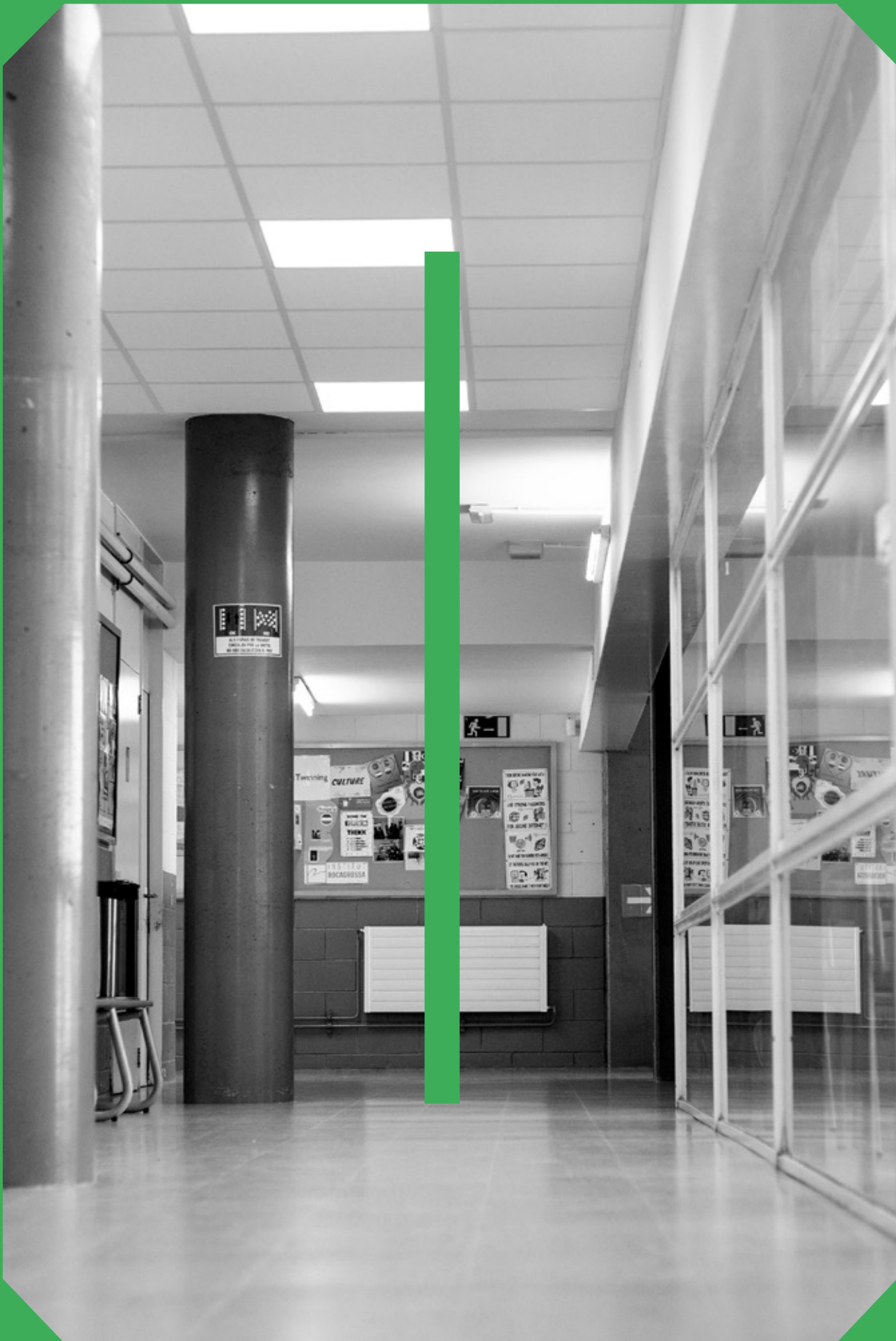
RESPONSABILITAT:

Ajuntaments.

D'acord amb allò que ens diu la recerca sobre els programes de mentoria més efectius, aquests haurien de caracteritzar-se per:

- I** Ser implementat per mentors especialistes o formats en la metodologia de la mentoria educativa, i supervisat pel mateix Ajuntament i entitats responsables acreditades.
- I** Un programa de continguts que contempli el treball en referents positius en àmbits cognitius i socioemocionals i conductuals.
- I** Un calendari de trobades no inferior a un any i amb una freqüència mínima d'una trobada per setmana, en el mateix centre escolar o equipament i espais públics adequats als objectius de les trobades.
- I** Sota el lideratge i coordinació de l'ajuntament, aquest programa hauria de poder oferir, si més no a mitjà termini, cobertura plena per al conjunt de casos d'absentisme o risc d'absentisme detectats entre aquestes edats. Com a desplegament prioritari, aquest hauria de tenir lloc en els centres o barris especialment vulnerables.

En municipis més petits, segons la seva mida i estructura territorial, aquest pot ser pròpiament un programa municipal o bé compartit a partir de la mancomunació entre municipis, o de la col·laboració amb consells comarcals o diputacions.

EIX 4. PLANIFICACIÓ I COORDINACIÓ DELS RECURSOS A L'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

La lluita contra l'abandonament prematur ha de disposar d'una xarxa coordinada de recursos i alternatives formatives per als joves que tenen dificultats per finalitzar amb èxit l'ESO o bé que, un cop l'han acabada, no arriben a graduar-se d'estudis postobligatoris.

Per acomplir l'objectiu de no deixar cap jove sense una opció educativa, no n'hi ha prou de tenir una oferta educativa rica i diversa, sinó que cal que aquesta estigui correctament planificada i coordinada per tal de garantir-ne l'accés i les transicions amb igualtat d'oportunitats. Dissenyar recursos per mantenir al màxim l'alumnat en el sistema fins a l'obtenció d'un títol postobligatori fa més robusta i estable la continuïtat educativa, especialment per als joves amb més vulnerabilitat social.

Des d'aquesta lògica, les mesures recollides en el present apartat plantegen tres línies d'actuació sobre els recursos existents a l'educació secundària obligatòria i postobligatòria.

- A** | En primer lloc, l'urgent necessitat d'introduir o modificar els criteris d'accés a l'oferta, i ampliar l'oferta actual.
- B** | En segon lloc, la necessitat d'incrementar la flexibilitat i permeabilitat dels itineraris d'educació postobligatòria.
- C** | En tercer lloc, la necessitat de consolidar i impulsar els recursos existents al territori d'atenció a l'alumnat en situació d'AEP, fent especial esment dels recursos de Nova Oportunitat.

MODIFICACIÓ DELS CRITERIS D'ACCÉS I AMPLIACIÓ DE L'OFERTA D'EDUCACIÓ POSTOBLIGATÒRIA

QUIN ÉS EL PROBLEMA?

Els criteris sobre els quals es construeix la planificació de l'educació secundària postobligatòria han de garantir la igualtat d'oportunitats de tots els joves. Això implica vetllar per la igualtat d'oportunitats d'accés però també de condicions a l'hora de poder desenvolupar una trajectòria educativa reeixida. No obstant això, són diversos els aspectes que actualment atempten contra aquests principis.

El primer és la insuficient oferta de formacions alternatives al batxillerat com és el cas de la formació professional inicial o la formació professional de grau mitjà (FPGM). En aquest sentit, són diversos els estudis que posen en relleu que, malgrat que l'increment en els darrers anys del nombre de places existents, encara queda un llarg camí per tal d'assegurar que cap jove es quedi sense estudiar el que vol per manca de places.

En el cas de l'FP, l'increment d'un 23 % de la demanda, aproximadament, experimentat en el procés d'admissió corresponent al curs 2021/2022, i que ha tingut continuïtat en el curs 2022/2023, va generar diferències entre l'oferta inicial i les sol·licituds rebudes. Per la seva banda, Catalunya s'ha caracteritzat, especialment d'ençà del curs 2008-2009, quan es van desplegar els programes de qualificació professional inicial (PQPI), per tenir nivells d'escolarització més baixos en aquests ensenyaments que en la mitjana estatal: mentre que Espanya ha passat del 5,1 % del curs 2007-2008 al 8,2 % del curs 2019-2020, a Catalunya aquesta taxa ha quedat per sota, del 4,0 % al 4,6 % en el mateix període.

El segon aspecte a considerar té a veure amb la necessitat que aquest increment de l'oferta es doni d'una manera equitativa i amb garanties. Actualment, s'observen desequilibris importants en la distribució territorial dels recursos d'FP i les places PFI, una oferta eminentment privada en molts municipis i una manca de connexió entre places planificades i oportunitats dels sectors productius amb futur al territori. Aquestes circumstàncies limiten tant l'accés com el manteniment de molts joves en aquest recurs formatiu.

Els àmbits de solució apunten, doncs, en aquesta doble direcció. D’una banda incrementar el nombre de places en els PFI i en els CFGM, garantint un increment substancial en termes de cobertura i adequació a la demanda, i alhora d’acord amb les oportunitats de futur dels diversos sectors productius. D’altra banda, cal apostar per una planificació que prioritzi l’oferta pública, de qualitat, oberta, diversa i ajustada al territori. Només d’aquesta manera l’increment de l’oferta suposaria un impacte real en termes de reducció de l’AEP i de millora de les condicions educatives dels més vulnerables.

MESURA 15

15.000 nous alumnes en places públiques de Formació Professional de Grau Mitjà arreu del territori.

CALENDARI:

Planificar el curs
2023-2024.

RESPONSABILITAT:

Departament d'Educació.

COST ANUAL APROXIMAT:

81,5 M€.

Per tal de garantir que aquesta mesura sigui efectiva en la lluita contra l’AEP cal tenir en compte els següents criteris de **planificació de l’oferta**:

- 1 Enfocament prioritari a sectors emergents: Garantir les possibilitats d’accés a formació als sectors empresarials amb més oportunitats d’inserció laboral, menor presència d’atur juvenil i majors possibilitats d’especialització formativa; per exemple, ampliant l’oferta enfocada als sectors industrials i de Biofarmàcia, entre d’altres. Lluitar contra la sobreoferta d’estudis de baix cost (gestió administrativa, etc.) que no garanteix ni la continuïtat educativa ni la inserció laboral qualificada amb garanties.
- 1 Distribució horitzontal: Garantir oferta suficient, variada i “adequada” als diversos territoris, per exemple, a les zones rurals, garantir més oferta enfocada a la indústria alimentària i/o agropecuària, i a les zones costaneres, més presència d’oferta enfocada a les activitats maritimopesqueres. Reduir a casos excepcionals la necessitat de mobilitat per a la realització dels itineraris professionalitzadors tal com succeeix amb el Batxillerat.
- 1 Distribució vertical: Garantir les possibilitats de transició educativa tant cap a cicles formatius de grau superior com cap a altres ofertes de formació complementària, tot prevenint les trajectòries de “cul de sac” aïllades territorialment que no permeten la continuïtat.
- 1 Equilibri de titularitat: Garantir una oferta harmonitzada pel que fa a la presència pública-privada al territori, evitant reproduir models altament desequilibrats com l’actual on l’oferta privada supera el 50 % en molts municipis, especialment en determinades famílies professionals de sectors emergents.

Quantificació:

Cobertura:

Per assolir l'objectiu del 10 % de taxa d'abandonament educatiu prematur previst en l'Estratègia Europa 2020 per al conjunt de la UE, caldria assolir un increment de 26.950 joves de 18 a 24 anys amb estudis secundaris postobligatoris o més.

Per apropar-nos a aquest objectiu, caldria apostar per incorporar 15.000 nous alumnes en places públiques de formació professional en els propers anys. De cara a donar cobertura als 26.950 alumnes sense estudis postobligatoris, disposem de les mesures 16 i 21, que proposen incrementar l'oferta de places de PFI (5.000) i noves oportunitats (5.000).

Import/càlcul:

Comptant que el preu aproximat d'una plaça d'FP es troba en els 5.430 euros, l'import total d'aquesta mesura estaria al voltant dels 81,5 M€.

MESURA 16

5.000 noves places en els Programes de Formació i Inserció.

CALENDARI:

Planificar el curs
2023-2024.

RESPONSABILITAT:

Departament d'Educació.

COST ANUAL APROXIMAT:

18 M€.

Incrementar l'oferta de PFI per arribar almenys al nivell de la mitjana espanyola. Alhora s'han d'obrir places específiques per a aquell alumnat que sol·licita plaça a l'FP i no aconsegueix el seu accés i/o que es matricula però decideix realitzar un canvi d'itinerari, independentment del motiu. Per tal de realitzar això, el Departament d'Educació ha de garantir la dotació necessària dins de cada PFI per tal d'atendre aquests possibles increments de l'oferta.

Quantificació:

Cobertura:

El curs 2020-2021 són 22.800 els joves d'entre 16 i 21 anys que abandonen els estudis sense l'ESO. Sabem que per assolir l'objectiu del 10 % de taxa d'abandonament educatiu prematur previst en l'Estratègia Europa 2020 per al conjunt de la UE, caldria aconseguir un increment de 26.950 joves de 18 a 24 anys amb estudis secundaris postobligatoris o més.

Per apropar-nos a aquest objectiu i, en particular, donar sortida formativa als joves d'entre 16 i 21 anys que abandonen els estudis sense l'ESO, proposem la creació de 5.000 noves places públiques de PFI per als propers anys. Amb aquest increment, l'actual taxa bruta d'escolarització als PFI a Catalunya (4,6 %) s'aproximaria a la mitjana espanyola (8,2 %).

De cara a combatre les esmentades xifres d'abandonament, disposem de les mesures 15 i 21, que proposen incrementar l'oferta de places públiques d'FP de Grau Mitjà (15.000) i de noves oportunitats (5.000).

Import/càlcul:

Comptant que el preu aproximat d'una plaça de PFI per curs es troba en els 3.600 euros, l'import total d'aquesta mesura estaria al voltant dels 27,1 M€.

MESURA 17

Una reserva de places per a alumnat NESE en l'accés als CFGM, seguint els mateixos procediments de detecció i reserva previstos a l'escolarització obligatòria.

CALENDARI: Implementació del sistema de reserva el curs 2023-2024.	RESPONSABILITAT: Departament d'Educació.
<p>L'objectiu d'aquesta mesura és garantir que l'alumnat NESE no es queda sense plaça en la seva primera opció en l'accés als CFGM, amb independència de quina sigui la seva via d'accés i rendiment acadèmic a l'ESO.</p> <p>Per fer que aquesta reserva sigui viable i tingui efectes caldrà:</p> <ul style="list-style-type: none"><li data-bbox="268 748 1441 860">■ En l'àmbit de la detecció: incorporar els joves que formalitzen la seva preinscripció en CFGM, o que es plantegen fer-ho, dins del protocol de detecció NESE liderat per les Unitats de Detecció NESE en el territori detallat en la mesura 2.<li data-bbox="268 898 1441 1010">■ En l'àmbit de la reserva i assignació de places, com a criteri general, establir proporcions mínimes i màximes d'alumnat amb necessitats educatives específiques (NESE) per curs, ajustades a les proporcions que aquests joves representen en el territori de referència.	

INCREMENT DE PERMEABILITAT EN ELS ITINERARIS D'EDUCACIÓ POSTOBLIGATÒRIA PER ASSEGURAR LA CONTINUÏTAT EDUCATIVA

QUIN ÉS EL PROBLEMA?

La transició a l'educació postobligatòria és l'etapa central on es desencadenen gran part dels processos d'AEP. Fonamentalment, aquesta etapa implica la "primera" elecció real i molts joves, especialment aquells que han viscut un procés d'escolarització menys satisfactori, acumulen dubtes i pors al voltant d'aquest moment, agreujat per la manca d'informació i acompanyament. No obstant això, més enllà dels aspectes relatius a la manca d'orientació en aquesta etapa i dels criteris de l'oferta i els recursos d'atenció disponibles, la rigidesa dels itineraris formatius sovint dificulta el desenvolupament de la transició, especialment quan implica trencar amb la linealitat i canviar de modalitat i de centre. Les dades són clares: al voltant d'un 24 % de joves que abandonen el batxillerat i el 40 % els CFGM.

Ampliar les possibilitats d'elecció, mitjançant itineraris híbrids, i reduir els costos de les eleccions "errades", mitjançant paral·leles, reduiria l'AEP per eleccions no desitjades i facilitaria la continuïtat educativa d'aquells perfils d'alumnat amb majors necessitats educatives.

Així mateix, amb el mateix objectiu d'assegurar la continuïtat educativa, cal garantir que totes les opcions formatives, i especialment els PFI, parteixin de l'objectiu de la permanència dins del sistema i evitin convertir-se en espais amb una lògica finalista.

MESURA 18

Mecanismes de permeabilitat i hibridació entre els diversos itineraris i recursos de l'educació secundària postobligatòria.

CALENDARI:

Curs 2024-2025.

RESPONSABILITAT:

Departament d'Educació.

Aquesta mesura, de caràcter estructural, passa per dues línies d'acció:

En el pla de l'estructuració de les vies formatives:

- 1 Potenciar la permeabilitat entre el Batxillerat i els Cicles Formatius de Grau Mitjà a un doble nivell: construint passarel·les entre itineraris i facilitant la mobilitat dins dels itineraris, entre les diverses modalitats segons l'especialitat.
- 2 Garantir els itineraris de continuïtat formativa, especialment en el cas de l'alumnat amb necessitats educatives, establint ponts clarament delimitats entre PFI, CFGM, CFGS i Batxillerat. Assegurar que l'elecció d'un itinerari o l'altre no penalitzi les opcions de continuar estudiant l'opció desitjada.

En el pla dels continguts de les vies formatives:

- 1 Desenvolupar estratègies d'hibridació entre batxillerat, cicles formatius i altres ensenyaments. Un exemple el tenim en el pla pilot de batxillerats professionalitzadors impulsat pel CEB a Barcelona, que permetin experimentar diverses competències i generar formes d'articulació diferenciades entre coneixement teòric i coneixement pràctic (batxillerat amb unitats formatives de cicles formatius, batxillerat amb una segona llengua estrangera a l'EOI, potenciació de les competències toves, etc.).

LA REPRESA DELS ESTUDIS: ELS PROGRAMES DE NOVES OPORTUNITATS

QUIN ÉS EL PROBLEMA?

Les escoles o programes de noves oportunitats, a pesar de cimentar-se en models àmpliament heterogenis, parteixen d'un mateix objectiu: ajudar els i les joves a tornar a vincular-se a un procés d'aprenentatge significatiu; proporcionar, tal com el seu nom indica, noves oportunitats socials i educatives a aquells joves, majoritàriament socialment desfavorits, que han sortit del sistema educatiu i que requereixen i demanden entorns més flexibles i personalitzats d'aprenentatge. Així doncs, en els darrers anys les escoles de noves oportunitats s'han tornat una peça fonamental a l'hora de garantir un sistema educatiu equitatiu i just capaç de combatre l'exclusió socioeducativa. No obstant això, el model d'escoles de noves oportunitats és encara altament precari a Catalunya i la resta d'Espanya. Fonamentalment pel que respecta a les condicions econòmiques, personals i administratives sobre la base de les quals han d'executar la seva tasca. Així doncs, les mesures aquí presentades cerquen incrementar els recursos de noves oportunitats, integrant alhora de manera sistemàtica aquests centres en el marc d'una política educativa que posi l'equitat educativa al centre de la seva acció sense que això suposi perdre la seva identitat transformadora.

QUINA ÉS LA SOLUCIÓ?

Les escoles de noves oportunitats cobreixen un buit central al sistema d'educació formal. Aquestes aposten per la construcció d'itineraris formatius a mida, fet que possibilita la construcció de recorreguts educatius llargs i significatius per als joves. De la mateixa manera, la cultura d'acompanyament, acollida i cura de l'alumnat és clau per entendre el procés de reconstrucció del vincle. Finalment, les accions formatives articulades entre teoria i pràctica constitueixen un marc de referència clar per a aquells i aquelles joves exclosos del sistema educatiu. Cal, doncs, apostar per ampliar l'oferta de places d'aquests centres i programes, reconèixer-la, establir-la i connectar-la amb la resta d'itineraris i recursos formatius reglats i no reglats del territori.

MESURA 19

Un mapa de recursos de nova oportunitat en tots els municipis de més de 10.000 habitants ajustat al nombre i perfil de joves que han abandonat prematurament.

CALENDARI:

Curs 2024-2025.

RESPONSABILITAT:

Ajuntaments.

Articular un mapa d'oferta de recursos de nova oportunitat, consistent i ajustat al nombre i perfil de joves que han abandonat identificats (segons edat, nivell formatiu assolit, competències clau, temps sense estudiar, interessos, etc.).

Aquesta oferta ha de recollir i coordinar recursos i dispositius dels principals actors implicats: ajuntament, centres educatius, entitats del tercer sector. En darrera instància, ha de poder oferir-se cobertura plena als joves en situació d'abandonament, consolidant al territori una oferta suficient i adaptable amb vocació professionalitzadora que garanteixi la continuïtat dels itineraris formatius dels joves amb més dificultats socials i educatives.

Quant als continguts d'aquests recursos, en conjunt, cada jove hauria de tenir accés a un itinerari formatiu personalitzat, ajustat a les seves necessitats i aspiracions, que inclogués:

- Suport psicosocial i orientació, treball acadèmic, habilitats professionals i connexió amb el món laboral.
- Incentius econòmics per participar al programa o salari de substitució.
- Estratègies de mentoria, amb atenció i guiatge individualitzat.
- Activitats d'educació informal: esportives, artístiques, a través de sortides i viatges, etc.
- Equips multidisciplinaris i experimentats, en constant coordinació.

En municipis més petits, segons la seva mida i estructura territorial, aquest pot ser pròpiament un recurs municipal o bé compartit a partir de la mancomunitat entre municipis, o de la col·laboració amb consells comarcals o diputacions.

MESURA 20

5.000 noves places en centres, escoles i programes de nova oportunitat.

CALENDARI:

Planificar el curs
2023-2024.

RESPONSABILITAT:

Departament d'Educació.

COST ANUAL APROXIMAT:

35 M€.

Ampliar l'oferta d'escoles i programes de noves oportunitats consolidant aquest model com una opció real al territori que contempli una creixent oferta amb vocació professionalitzadora que garanteixi la continuïtat dels itineraris formatius dels joves amb més dificultats socials i educatives.

- Establir partides pressupostàries específiques al Departament d'Educació per tal de dotar els centres de noves oportunitats de l'estabilitat econòmica i organitzativa que la seva tasca educativa requereix, de manera que s'eviti que hagin de destinar temps i recursos a la seva supervivència institucional.
- El Departament d'Educació ha de reconèixer i acreditar els serveis i programes de noves oportunitats i generar espais estables de diàleg i interlocució per tal d'articular, quan sigui necessari, una veritable escolarització compartida i/o garantir, per a aquells i aquelles alumnes que es consideri adient, la possibilitat de transició entre E2O i educació formal.
- Establir un mecanisme d'articulació i coordinació que en millori l'oferta i l'efectivitat, vinculant els espais de nova oportunitat tant a equipaments juvenils com a futurs centres integrats d'FP públics o altres fórmules per consolidar i ampliar.

Quantificació:

Cobertura:

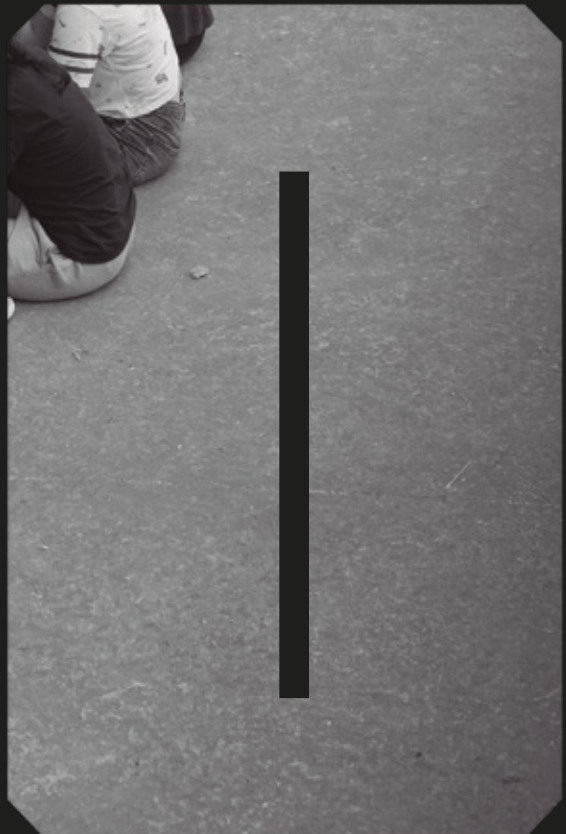
El curs 2020-2021 són 22.800 els joves d'entre 16 i 21 anys que abandonen els estudis sense haver acabat l'ESO. Sabem que, per assolir l'objectiu del 10 % de taxa d'abandonament educatiu prematur previst en l'Estratègia Europa 2020 per al conjunt de la UE, caldria tenir un increment de 26.950 joves de 18 a 24 anys amb estudis secundaris postobligatoris o més.

Per apropar-nos a aquest objectiu i, en particular, donar sortida formativa als joves d'entre 16 i 21 anys que abandonen els estudis sense l'ESO, proposem la creació de 5.000 noves places de nova oportunitat per als propers anys. De cara a combatre les esmentades xifres d'abandonament, comptem amb les mesures 15 i 16, que proposen incrementar l'oferta de places públiques de FP de Grau Mitjà (15.000) i de PFIs (5.000).

Import/càlcul:

Comptant que el preu aproximat d'una plaça de noves oportunitats es troba en els 7.000 euros, l'import total d'aquesta mesura estaria al voltant dels 35 M€.

ABANDONAMENT

REFERÈNCIES

Generals

- LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'Educació.
- LLEI 5/2016, del 23 de desembre, del Pla estadístic de Catalunya 2017-2020
- DECRET 11/2021, de 16 de febrer, de la programació de l'oferta educativa i del procediment d'admissió en els centres del Servei d'Educació de Catalunya.
- RESOLUCIÓ EDU/464/2022, de 24 de febrer, per la qual s'aproven les normes de preinscripció i matrícula d'alumnes als centres del Servei d'Educació de Catalunya i altres centres educatius, en els diversos ensenyaments sostinguts amb fons públics, per al curs 2022-2023.
- Informe sobre els drets dels infants i adolescents. Síndic de Greuges, desembre 2021.
- Pla de Drets Humans de Catalunya. Institut de Drets Humans de Catalunya i Síndic de Greuges, per encàrrec del Govern de Catalunya, desembre 2019.
- Pacte Nacional per a l'Educació, 2006.
- Informe sobre la detecció d'alumnat amb necessitats educatives específiques i ús de la reserva de plaça. Proposta per al desplegament del Decret 11/2021. Síndic de Greuges, maig 2021.
- Estimació del cost de la plaça escolar. Síndic de Greuges, juliol 2020.
- Resolució de l'expedient AO-00167/2021, relativa a la manca d'oferta suficient de cicles formatius de grau mitjà en el procés d'admissió corresponent al curs 2021/2022. Síndic de Greuges.
- *Quin impacte tenen els programes d'orientació i assessorament en els alumnes?* Fundació Bofill i Ivàlua, QFE núm. 12, octubre 2018.
- *Són efectius els programes de lluita contra l'absentisme escolar?* Fundació Bofill i Ivàlua, QFE núm. 17, maig 2020.
- *Programes de segona oportunitat. Què funciona per millorar el retorn educatiu i les transicions al treball de les persones joves?* Fundació Jaume Bofill i Ivàlua, QFE núm. 20, febrer 2022.
- Informe *La recerca al servei d'una política educativa fonamentada*. Fundació Jaume Bofill, 2021
- Manifest *Apostem per la recerca per millorar l'educació del país*. Fundació Jaume Bofill, 2021
- *L'abandonament escolar prematur a Catalunya*, Marta Curran i Alejandro Montes, Fundació Bofill 2022.

Un sistema que identifica i fa seguiment de l'alumnat en risc d'AEP

1. Informe sobre els drets dels infants i adolescents. Síndic de Greuges, desembre 2021.

5. La lluita contra la segregació escolar. Quines reformes estructurals?

“El desplegament dels principals instruments previstos en el nou Decret 11/2021 d'admissió d'alumnat i aprovació de protocol d'ús de la reserva de places.

Incrementar els nivells de detecció de l'alumnat amb necessitats educatives específiques del 5 % del conjunt de l'alumnat a xifres que voregin el 25 %, amb l'establiment del criteri de renda previst en el Decret 11/2021.”

2. DECRET 11/2021, de 16 de febrer, de la programació de l'oferta educativa i del procediment d'admissió en els centres del Servei d'Educació de Catalunya.

Article 56

Unitat de detecció d'alumnat amb necessitats educatives específiques

1. Sense perjudici del que estableix la normativa vigent en matèria de detecció, identificació i avaluació de les necessitats específiques de suport educatiu, el Departament i els ajuntaments poden acordar la constitució d'unitats de detecció d'alumnat amb necessitats educatives específiques, que s'ocupen de coordinar les actuacions relacionades amb la detecció d'aquest alumnat i amb la valoració de l'evolució de les seves necessitats específiques.

3. La detecció d'alumnat amb necessitats educatives específiques i ús de la reserva de plaça. Proposta per al desplegament del Decret 11/2021. Síndic de Greuges, maig 2021.

X. Conclusions i recomanacions.

24. Actuacions complementàries a desenvolupar per a la implementació del protocol (o instrucció).

“Millorar la informació de les característiques socials i econòmiques de l'alumnat en el RALC. El RALC encara presenta algunes mancances sobre les dades disponibles del perfil social de l'alumnat. La informació recollida en la fase de detecció per determinar les necessitats educatives específiques ha de quedar incorporada en el RALC, i també la informació sobre l'expedient acadèmic de l'alumnat o sobre les relacions de parentiu entre els alumnes. Cal incorporar, a més, la informació de l'alumnat escolaritzat a l'educació infantil de primer cicle. D'aquesta manera, el RALC ha de ser un registre administratiu central per fer cribratge de les necessitats educatives específiques de l'alumnat ja escolaritzat, al llarg de la seva escolaritat, i també per orientar les polítiques d'escolarització equilibrada de l'alumnat (a partir de la informació sobre la composició social dels centres i sobre la presència d'alumnat amb necessitats educatives específiques).”

4. Pla de Drets Humans de Catalunya. Institut de Drets Humans de Catalunya i Síndic de Greuges, per encàrrec del Govern de Catalunya (encàrrec a l'apartat 2 de la resolució de creació de l'Estructura de Drets Humans). Desembre 2019.

Objectiu 2. Dret a l'educació. Mesura “La lluita contra la segregació escolar”

4. Utilitzar activament els instruments, com ara la reserva de places per a alumnat amb necessitats educatives específiques, com a mesura d'escolarització equilibrada d'alumnat, amb una detecció efectiva d'alumnat amb necessitats educatives específiques i amb l'acompanyament de les famílies durant la preinscripció, matriculació i escolarització.

5. Pla estadístic de Catalunya 2017-2020 Objectius generals, Article 4.

El Pla estadístic de Catalunya 2017-2020 té els objectius generals següents:

- a) Consolidar i ampliar la informació estadística disponible en el Sistema Estadístic de Catalunya.
- b) Potenciar la integració de la informació estadística de Catalunya.
- c) Promoure l'ús de l'estadística oficial per a la recerca en ciències socials i l'avaluació i el millorament de les polítiques públiques.
- d) Millorar la coordinació del Sistema Estadístic de Catalunya, tant en la producció com en la difusió estadística, especialment atenent la gestió de la qualitat dels processos i dels productes estadístics.

6. “La recerca al servei d'una política educativa fonamentada” Fundació Bofill (Pàg. 22)

“A més, a Catalunya encara hi ha una altra mancança important en relació amb un aspecte essencial per a la producció d'una recerca de qualitat: investigadors i analistes no sempre poden disposar de dades fiables sobre aspectes bàsics del sistema educatiu. Si bé és cert que s'ha fet una passa important amb la posada en marxa del Registre d'alumnes (RALC), per part del Departament d'Educació, que implica l'assignació d'un identificador únic a cada alumne vinculat a un conjunt d'informacions sobre el seu itinerari d'escolarització, per ara no es pot disposar de dades longitudinals i de qualitat sobre aspectes com, per exemple, els resultats de l'alumnat (en termes de competències o absentisme), o la percepció d'ajuts i beques. A més, hi ha dades procedents de registres administratius que no estan consolidades en bases de dades analitzables.”

7. Manifest “Apostem per la recerca per millorar l'educació del país” Fundació Bofill

Mesura 8.

Impulsar el desenvolupament de la infraestructura de dades sobre educació a Catalunya i obrir-ne l'accés per a la recerca i l'avaluació de polítiques.

Garantir una alimentació sistemàtica de bases de dades de registre administratiu amb indicadors clau del sistema. Han d'incloure informació individualitzada, degudament anonimitzada, relativa als aspectes sociodemogràfics, a l'itinerari en l'educació formal i no formal d'infants i joves (resultats, assoliment de competències, absentisme, participació en activitats...), a més de dades concretes sobre el disseny i l'execució de les polítiques.

Cobertura de les necessitats: ajuts i beques individuals i compensació de les condicions dels centres

1. Llei d'Educació de Catalunya. Article 6. Beques i ajuts

1. El sistema públic de beques per a l'estudi té com a objectiu la compensació de les desigualtats econòmiques i socials i, en els ensenyaments no obligatoris, sens perjudici del que estableix aquesta llei, la incentivació de l'estudi.
2. Tots els alumnes tenen dret a accedir, en condicions d'igualtat, al sistema públic de beques per a l'estudi en funció de llurs recursos econòmics, aptituds i preferències. Els procediments d'adjudicació han de garantir el compliment dels principis de publicitat i de concurrència.
3. Les administracions públiques, a fi de facilitar l'accés en condicions d'equitat als serveis escolars de menjador i transport durant els ensenyaments obligatoris i en els ensenyaments declarats gratuïts, han d'oferir ajuts als alumnes que visquin en poblacions sense escola, en nuclis de població allunyats o en zones rurals, als alumnes amb discapacitats i als alumnes amb necessitats educatives específiques reconegudes. Els ajuts poden cobrir totalment o parcialment la despesa, atenent la naturalesa del desplaçament i el nivell de renda de les famílies. Les administracions públiques han de promoure mesures que facilitin l'accés de tots els alumnes a les activitats complementàries i extraescolars i, si escau, als ensenyaments postobligatoris de batxillerat i de formació professional.
4. El Departament ha d'adoptar les mesures necessàries per introduir progressivament un sistema d'ajuts general, en les diverses modalitats, per als llibres de text i altre material escolar en l'ensenyament obligatori per a l'alumnat dels centres públics i dels centres privats sostinguts amb fons públics. S'entén per Departament, als efectes del que estableix aquesta llei, el departament competent en matèria d'educació.
5. El Departament ha d'oferir ajuts als alumnes d'ensenyaments postobligatoris a fi de promoure la continuïtat en els estudis i fer possible la mobilitat territorial i la compatibilitat entre educació i treball.
6. El Govern pot atorgar ajuts per a la realització d'activitats educatives fora de l'horari lectiu.

2. "Informe sobre els drets dels infants i adolescents 2021". Síndic de Greuges, desembre 2021.

7. La lluita contra les desigualtats socials en l'accés al lleure educatiu.

Quines reformes estructurals? (...)

- Convocar els ajuts per fomentar l'accés de l'alumnat a les activitats extraescolars en igualtat d'oportunitats (art. 50.3 i 202 de la LEC) i garantir que la despesa pública destinada s'adreci efectivament a aquests ajuts per a infants, especialment en zones socialment desafavorides.
- Promoure mesures d'accessibilitat econòmica (ajuts econòmics, bonificacions i exempcions, sistemes de tarifació social, etc.) per a l'oferta promoguda per les administracions.

3. "Estimació del cost de la plaça escolar". Síndic de Greuges, juliol 2020.

4. Són les beques i els ajuts efectius de cara a la continuïtat i millora dels resultats educatius a primària i secundària? Fundació Bofill i Ivàlua, QFE núm. 6, setembre 2017.

Com a resum del treball aquí presentat, podem concloure que les beques són un bon instrument de cara a la millora dels resultats educatius, tot i que cal fer-hi algunes consideracions. En primer lloc, el major efecte s'aprecia en l'educació primària i s'observa un major impacte en els objectius d'assegurar la continuïtat educativa i en la millora dels resultats. En segon lloc, les competències matemàtiques són les més afectades positivament. (...) Arran de la revisió de la literatura, es confirma que els alumnes provinents d'entorns més desafavorits són els que més rendibilitzen l'ajuda rebuda i que hi ha altres condicionants individuals que també influeixen en l'efectivitat de la política: el rendiment previ observat i el gènere del beneficiari. A la taula 3 es fa un resum esquemàtic dels principals resultats en relació amb el disseny de les polítiques de beques.

Processos d'orientació, suport i mentoria

1. Quin impacte tenen els programes d'orientació i assessorament en els alumnes?

Fundació Bofill i Ivàlua, QFE núm. 12, octubre 2018.

“Els programes d'orientació, assessorament i guia curricular tenen, en general, efectes positius en els alumnes. Tanmateix, aquests efectes varien en funció dels objectius que se cerquin. La revisió de l'evidència mostra que aquests programes tenen un impacte significatiu força elevat en el coneixement que tenen els alumnes sobre els diferents itineraris que poden escollir, tant educatius com professionals, així com en la satisfacció de l'alumnat per la idoneïtat del camí educatiu que ha escollit i la decisió presa. També tenen un fort impacte en les habilitats educatives (escriptura, resolució de problemes, etc.) dels alumnes, i en les actituds envers l'escola, amb una millora de l'assistència i el comportament a classe, així com, sobretot, el nivell de disciplina a l'aula. Alhora, aquests programes milloren considerablement l'autoestima, la seguretat en un mateix, i disminueixen problemes d'ansietat i depressió, sobretot quan en el programa hi ha la figura d'un professional referent. D'altra banda, els estudis consultats mostren que aquest tipus de programes tenen un impacte moderat en el desenvolupament d'habilitats socials i relacionals i significatiu, però poc rellevant, en el rendiment educatiu de l'alumnat.”

2. Són efectius els programes de lluita contra l'absentisme escolar?

Fundació Bofill i Ivàlua, QFE núm. 17, maig 2020.

“Els estudis consultats identifiquen un efecte general de les intervencions contra l'absentisme escolar, amb algunes, tot i que limitades, diferències d'impacte en funció de certes variables. L'efectivitat dels programes és clara tant a l'educació primària com a la secundària, especialment quan els programes s'adrecen en exclusiva a una única etapa educativa. També hi ha impacte dels programes amb independència de l'àmbit en què es desenvolupen (educatiu, judicial, comunitari o de salut), però sembla que la major transversalitat del programa no implica millors resultats. Respecte als instruments, només les sancions mostren no tenir efectes, mentre que els incentius i les teràpies de comportament es presenten com a eines més eficaces. La participació de la família esdevé també un punt d'especial rellevància, especialment quan es combina amb altres formes d'intervenció.”

3. Exemples de bones pràctiques a nivell municipal:

- Mollerussa: atenció individualitzada <https://www.territoris.cat/articulo/pla-d39-urgell/mollerussa-tornara-fer-programa-per-prevenir-labando-escolar-alumnes/20170921195427043575.html>

- El Prat: orientació post-ESO <https://diarifp.cat/2022/05/26/el-prat-com-orientar-anualment-150-joves-etapa-post-eso/>

- Vic: col·laboracions europees per fer propostes d'acció <https://www.uvic.cat/noticies/el-projecte-alliance3-que-lluita-contra-labandonament-escolar-prematur-completa-el-seu>

Planificació i coordinació dels recursos a l'educació secundària

1. “Informe sobre els drets dels infants i adolescents 2021”. Síndic de Greuges, desembre 2021.

6. La lluita contra l'abandonament educatiu prematur.

Quines reformes estructurals?

El desenvolupament de la formació professional integrada

- Consolidar la integració de la formació professional del sistema educatiu (CFGM, CFGS, PFI, etc.) i la formació professional per a l'ocupació (que preveu els certificats de professionalitat).
- Crear oferta suficient de formació professional per a la demanda existent i, especialment, garantir una plaça de CFGM a tot l'alumnat preinscrit en aquests ensenyaments, amb una especial atenció a l'alumnat que ha finalitzat l'ESO o PFI el curs anterior, o als joves que en cursos precedents van abandonar prematurament el sistema.
- Modificar l'article 47.2 de la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació, amb l'objectiu de garantir la continuïtat formativa a l'alumnat escolaritzat als ensenyaments obligatoris o als PFI que segueix l'itinerari formatiu que estableix la mateixa Administració educativa.
- Desenvolupar també altres modalitats de formació contínua i ocupacional que promoguin l'obtenció dels títols i certificats de professionalitat per a la resta de persones que sol·liciten plaça de formació professional i no l'han obtinguda.
- Ampliar l'oferta de programes de noves oportunitats i consolidar un model estable de centre integrat de noves oportunitats, amb diverses ofertes amb vocació professionalitzadora, que garanteixi la continuïtat dels itineraris formatius dels joves amb més dificultats.

2. Resolució de l'expedient AO-00167/2021, relativa a la manca d'oferta suficient de cicles formatius de grau mitjà en el procés d'admissió corresponent al curs 2021/2022. Síndic de Greuges. Pàg. 7

“El dèficit de cobertura universal de la demanda d'accés als cicles formatius de grau mitjà esdevé un factor clau per comprendre aquests elevats nivells d'abandonament educatiu prematur, i també les dificultats per reduir-los. La manca d'oferta suficient aboca l'alumnat a abandonar el sistema educatiu pel fet de no poder accedir a una formació que respongui als seus interessos i necessitats, alhora que impedeix que joves que han abandonat prematurament el sistema educatiu puguin retornar-hi.”

3. Programes de segona oportunitat. Què funciona per millorar el retorn educatiu i les transicions al treball de les persones joves? Fundació Bofill i Ivàlua, QFE núm. 20, febrer 2022.

“Malgrat la manca d'avaluacions més rigoroses que ens permetin descriure millor la relació entre els programes i els seus efectes, podem destacar que els programes de segones oportunitats poden millorar i milloren les transicions al treball i faciliten el retorn educatiu de les persones joves, especialment quan aconsegueixen crear un ambient formatiu humà, flexible, individualitzat, amb itineraris clars i lligats al món adult i del treball. L'atenció als serveis de mentoria i suport psicosocial, per un costat, i de relació i treball amb l'entorn, per l'altre, són dues altres variables que marquen l'eficàcia i singularitat d'aquests programes.”

FEBRER 2023

ZERO
ABANDONAMENT